

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Magdalena Hubená

Evropská unie a její role v řešení kyperského konfliktu

Diplomová práce

Olomouc 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Evropská unie a její role v řešení kyperského konfliktu* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Brandýse nad Orlicí dne 30. srpna 2012

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat za cenné rady a podněty vedoucímu práce doc. PhDr. Vlastimilu Fialovi, CSc.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Teoretické vymezení řešení konfliktů.....	9
2.1	Vymezení a definice konfliktu	9
2.2	Řešení konfliktů.....	10
2.3	Evropská unie a řešení konfliktů	12
2.4	Evropská unie a hraniční konflikty.....	14
2.4.1	Vliv EU na hraniční konflikty.....	15
3	Kyperský konflikt	17
3.1	Obecná charakteristika Kypru	17
3.2	Vznik kyperského konfliktu	18
3.3	Charakteristika kyperského konfliktu.....	20
3.3.1	Zapojení Řecka a Turecka.....	22
3.4	Mírová vyjednávání.....	23
4	Evropská unie a kyperský konflikt před vstupem Kypru do EU	27
4.1	Evropská unie a přístupový proces.....	27
4.2	Žádost Kypru o členství v EU	28
4.3	Zahájení přístupových rozhovorů.....	30
4.4	Průběh přístupových vyjednávání	31
4.5	Řešení konfliktu v souvislosti se vstupem Kypru do EU	33
4.6	Evropská unie a její vliv na řešení konfliktu	34
4.6.1	Katalytický efekt Evropské unie	36
5	Evropská unie a kyperský konflikt po vstupu Kypru do EU	38
5.1	Právní a politické důsledky vstupu Kypru do EU	38
5.2	Reakce EU na vývoj konfliktu po vstupu Kypru do EU	39
5.3	Kyperští Řekové po vstupu Kypru do EU	40
5.4	Kyperští Turci po vstupu Kypru do EU.....	42
5.5	Kyperský konflikt v kontextu vstupu Turecka do EU	43
5.6	Evropská unie a její vliv na řešení konfliktu	46
6	Závěr	48
7	Prameny a literatura	50
7.1	Prameny	50
7.2	Literatura	52
8	Příloha: Mapa Kypru.....	56

1 Úvod

Kyperský konflikt je dlouhotrvajícím a dosud nevyřešeným konfliktem na území Evropy. Je už od svého počátku velmi sledovanou a důležitou záležitostí z důvodu zapojení mezinárodních aktérů i polohy samotného ostrova. O tom svědčí i mnoho pokusů o vyřešení ze strany Organizace spojených národů (OSN). S rozšiřováním o nové členské země však v evropském regionu postupně získávala vliv Evropská unie (EU). Bylo jen otázkou času, kdy Kypr – tedy jeho mezinárodně uznávaná část – začne o vstup do EU usilovat. Je proto zajímavé sledovat, jaký postoj zaujímala EU k probíhajícímu konfliktu během přístupových vyjednávání, i poté, co se Kypr stal jejím členem.

Cílem této práce je zjistit, jakou roli plnila EU v kyperském konfliktu a to jak před vstupem, tak i po vstupu Kypru do EU. Zejména mě zajímá, jestli EU přispěla k jeho řešení a také jakým způsobem. Po přečtení této práce by tedy mělo být jasné, nakolik se EU zapojovala do tohoto konfliktu, a zda to nějakým způsobem přispělo k jeho řešení. Sledovaným obdobím je pro mě rok 1990, kdy Kypr podal přihlášku do EU, až po současnost, kdy je Kypr jejím dlouholetým členským státem.

Kyperským konfliktem se už od jeho vzniku zabývá velké množství literatury. Kvůli komplexnosti a složitosti celého problému existuje řada publikací, které se orientují buď na jeho určitý aspekt, nebo se snaží popsat celkový vývoj. Z toho důvodu je orientace v této literatuře poměrně obtížná. Mnoho autorů je také tureckého nebo řeckého původu, proto je nutné vzít v úvahu jejich případnou zaujatost.

Zájem o toto téma se promítl i do literatury, která se zabývá kyperským konfliktem v souvislosti s EU. Hodně autorů se tak věnuje přistoupení Kypru k EU. Ti samí autoři se pak většinou zabývají i kyperským konfliktem v rámci EU. Někteří kladou důraz více na vnitřní záležitosti a spory na Kypru, někteří se zabývají chováním aktérů v EU. Tím, že se konflikt přenesl na EU v rámci jednání o přistoupení Turecka, získal ještě větší publicitu. Je však nutno podotknout, že této publicitě se kyperský konflikt těší zejména v literatuře zahraniční. Čeští autoři se tímto problémem téměř vůbec nezabývají. O samotném kyperském konfliktu nebyla vydána ani jedna zvláštní publikace v českém jazyce. Nejpodrobněji, avšak hlavně z historického hlediska, se o kyperském konfliktu můžeme dočíst v knize Pavla Hradeckého *Řekové a Turci, nepřátelé nebo spojenci?*¹ a v českém jazyce je i příspěvek Ahmeta Sözena

¹ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci, nepřátelé nebo spojenci?* Praha: NLN, 2000. 226 s.

*Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*². Stručnou charakteristiku konfliktu dále najdeme v knihách zabývajících se konflikty obecně *Ohniska napětí ve světě*³ a *Etnické čistky*⁴. Charakteristice konfliktu ve vztahu k EU se věnuje jediný článek⁵, ostatní autoři se o kyperské otázce zmiňují především v souvislosti s tureckým přistoupením.⁶ Bez využití textů zejména zahraničních autorů by bylo napsání této práce nemožné.

Pro teoretické vymezení konfliktu jsem použila publikaci *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* Šárky Waisové⁷ a *Komparativní analýza konfliktů v Aceh a na Východním Timoru* od Lenky Špičanové⁸. Tyto dvě knihy, které se věnují teorii konfliktu a jeho řešení, patří v českém prostředí k nejlepším, přičemž samy navazují na podrobný zahraniční výzkum. Dále jsem využila zejména publikaci *The European Union and border conflicts: the power of integration and association* od Thomase Dieze⁹ a příspěvek *The EU in Conflict Resolution* od Nathalie Tocci¹⁰. Oba dva autoři se řešením konfliktů v EU dále ve svých knihách zabývají, přičemž je obzvláště zajímaví konflikty odehrávající se na hranicích EU a také konflikt kyperský. V případě historie a vývoje konfliktu mi byla nejvíce nápomocna již zmíněná kniha Pavla Hradeckého. Při zkoumání kyperského konfliktu a EU jsem využívala mnoho různých knih a článků. Za všechny bych zmínila knihu *An Island in Europe: The EU and the Transformation of Cyprus*¹¹, která je složena z příspěvků různých autorů. Ve zkoumání kyperského konfliktu bych dále vyzdvihla autory Olga Demetriou, Andreas Theophanous nebo Harry Anastasiou, kteří se kyperským konfliktem dlouhodobě zabývají. Na tomto místě bych také poznamenala, že využívané knižky a články do velké míry čerpají z osobních rozhovorů se zástupci EU a diplomaty.

² SÖZEN, Ahmet. Jednání o kyperské otázce. Jednání od roku 1963 do současnosti. In TUNKROVÁ, Lucie, ŠARADÍN, Pavel. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, s. 129 – 153.

³ ŠLACHTA, Mojmir a kol. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Kartografie, 2007. 187 s.

⁴ BELL, Andrew. *Etnické čistky*. Praha: Práh, 2003. 327 s.

⁵ SIEGEL, Erik. Kyperský problém a rozšiřování Evropské unie. *Mezinárodní politika*, 2002, roč. 26, č. 2, s. 11-12.

⁶ Například viz BENEŠ, Vít. Evropská unie a Turecko: krize důvěry? *Mezinárodní politika*, 2006, roč. 30, č. 11, s. 10-12.

THIM, Michal. *Evropská unie a Turecko*. Asociace pro mezinárodní otázky. Policy Paper. 2007. 23 s.

⁷ WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 250 s.

⁸ ŠPIČANOVÁ, Lenka. *Komparativní analýza konfliktů v Aceh a na Východním Timoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. 223 s.

⁹ DIEZ, Thomas, ALBERT, Mathias, STETTER, Stephan. *The European Union and border conflicts: the power of integration and association*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008. 265 s.

¹⁰ TOCCI, Nathalie. *The EU in Conflict Resolution*. [online]. London and New York: Routledge, 2011 [cit. 3. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.ethnopolitics.org/isa/Tocci.pdf>>.

¹¹ KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe: The EU and the Transformation of Cyprus*. London: I. B. Tauris, 2011. 196 s.

Dokumenty, které jsem využívala, můžeme nejčastěji nalézt na internetových stránkách Tiskového a informačního střediska Kypru¹² nebo na stránkách Evropské Komise.¹³ Aktuálnější informace jsem dále čerpala z internetových stránek institucí EU nebo z denního tisku, také jsem často využívala portál Euractiv. Získat dostatek použitelných zdrojů tedy nebyl takový problém, důležité však bylo se v nich správně zorientovat.

Pro tuto práci jsem použila deskriptivní a analytický přístup a metodu dedukce. Nejdříve se zabývám popisem vývoje a charakteristikou konfliktu, což slouží k objasnění celého problému a jako základ pochopení dalšího vývoje. Na základě literatury a pramenů pak analyzuji zapojení EU do kyperského konfliktu před i po vstupu Kypru do EU. I v této části jsou však obsaženy popisné prvky. Na základě získaných poznatků docházím k závěru, kde také uplatňuji prvek komparace. Jako základ práce jsem zvolila dvě hypotézy:

1. Evropská unie přispěla k řešení kyperského konfliktu tím, že podporovala vstup sjednoceného Kypru do Evropské unie.
2. Po vstupu Kypru do Evropské unie neprojevuje Evropská unie dostatečnou aktivitu v otázce řešení kyperského konfliktu.

K jejich potvrzení či vyvrácení dojdou zodpovězením následujících dvou výzkumných otázek:

1. Jakým způsobem napomáhala Evropská unie k řešení kyperského konfliktu před vstupem Kypru do Evropské unie a jak tím přispěla k jeho řešení?
2. Jakým způsobem Evropská unie napomáhá k řešení kyperského konfliktu po vstupu Kypru do EU a jak aktivní roli zastává v jeho řešení?

Práce se člení do čtyř základních kapitol. První kapitola slouží jako teoretický základ. Vymezuje definici a druhy konfliktů a teoretické přístupy k jejich řešení. Dále se věnuje EU a jejímu zapojení do řešení konfliktů, a to zejména s přihlédnutím k těm, které se odehrávají v blízkosti jejích hranic. V druhé kapitole se zabývám nejdříve obecnou charakteristikou

¹² Republic of Cyprus. *Press and information office*. [online]. moi.gov.cy [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/director_en/director_en?OpenDocument>.

¹³ Evropská komise. *Enlargement archives*. [online]. ec.europa.eu [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/archives/enlargement_process/past_enlargements/eu10/cyprus_en.htm>.

Kypru a kyperského konfliktu včetně jeho vzniku. Charakterizují také postup mírových vyjednávání, možnosti řešení konfliktu a zapojení mezinárodních aktérů. I když zde není možné postihnout všechny aspekty, které konflikt obnáší, domnívám se, že k cíli práce je tato charakteristika dostatečná. V rámci třetí kapitoly se zejména skrze přístupový proces Kypru do EU zabývám tím, jaký vliv měla EU na řešení kyperského konfliktu. V poslední čtvrté kapitole se věnuji stavu po vstupu Kypru do EU, kdy se samotný Kypr stal členem EU a změnil se také další okolnosti. Na tomto místě bych také podotkla, že v případě postojů obou tamních komunit ke kyperskému problému zohledňuji především oficiální postoj vládnoucích politických představitelů, nikoli okrajových a radikálních skupin.

Jak už jsem zmiňovala dříve, literatury ke kyperskému konfliktu je velké množství, i té, která se v této souvislosti zabývá Evropskou unií. Uvědomuji si tak limity této práce, která nemůže celý problém obsáhnout v takovém měřítku jako badatelé, kteří se kyperskému konfliktu věnují několik let. Nicméně i vzhledem k českému prostředí si myslím, že je žádoucí, aby se alespoň některá publikace zabývala touto otázkou. A tato práce může tomuto cíli napomoci.

Závěrem bych zmínila některé jazykové aspekty této práce. Pro kyperský konflikt se můžeme setkat s více názvy, nejčastěji kyperský problém, kyperská otázka, kyperský spor. V této práci používám pro kyperský konflikt všechny tyto výrazy, vždy s přihlédnutím ke konkrétnímu vhodnému zapojení do textu. Pro zjednodušení orientace nadále vždy používám výraz kyperští Řekové a kyperští Turci, přestože se pro tyto komunity rovněž používá název řečtí a turečtí Kypřané. V souvislosti s členstvím v EU také používám pro Kyperskou republiku běžné označení Kypr, což by však v kontextu celého textu nemělo být nijak zavádějící.

2 Teoretické vymezení řešení konfliktů

Abychom byli schopni téma této práce správně pojmut, je nutné ho na začátku teoreticky vymežit. Proto se tato teoretická část věnuje dvěma celkům. Jeden se zabývá teorií konfliktu a řešením konfliktu v obecné rovině. Druhý se zabývá Evropskou unií a jejím řešením konfliktů a zvláště konfliktů hraničních. Na základě tohoto vymezení budeme také moci lépe pochopit roli Evropské unie v rámci řešení kyperského konfliktu.

2.1 Vymezení a definice konfliktu

Stanovení jednotné definice konfliktu v rámci mezinárodních vztahů není jednoduché. Je to dáno z toho důvodu, že existují různé definice různých autorů, kteří se konflikty zabývají, a kteří je stanovují na základě svých podmínek, podle nichž konflikty dělí a popisují. Nicméně obecně lze konflikt charakterizovat jako „sociální situaci, kdy nejméně dvě strany manifestují své zájmy a cíle, které považují za navzájem neslučitelné.“¹⁴ Podobně můžeme nahlížet na konflikt v mezinárodních vztazích jako na „sociální situaci, v níž nejméně dva aktéři, z nichž minimálně jeden je státem, usilují o získání téhož statku v oblasti národních hodnot a témat a tento statek nepostačuje pro uspokojení základních potřeb všech aktérů.“¹⁵

Mezinárodní a politické konflikty jsou posuzovány z různých hledisek. Ty dále ovlivňují zkoumání konfliktů a jejich teoretické zařazení. Můžeme zde vymežit tři odlišné pohledy, které vznikly v rámci různých výzkumných institutů¹⁶. První z nich, vytvořený na univerzitě v Michiganu, se soustředí na mezistátní konflikty s vysokou intenzitou, kde o jejich charakteristice rozhoduje počet obětí, doba trvání konfliktu a také zapojení vlád a opozičních sil. Další pohled, který vznikl v Heidelberském institutu, pokládá konflikt za střet neslučitelných zájmů nebo rozdílných pozic v oblasti národních hodnot, například území, nezávislosti nebo distribuce moci. V rámci této definice se vymezuje pět stupňů konfliktů. Od nejnižší po nejvyšší intenzitu to jsou konflikty latentní, zřetelné, krize, vážné krize a války.¹⁷ První dvě stadia se vyznačují tím, že jsou nenásilná. Poslední z těchto náhledů na konflikty, který vznikl v rámci Uppsalského projektu a norského institutu, si všímá jenom ozbrojených

¹⁴ ŠPIČANOVÁ, Lenka. *Komparativní analýza konfliktů...*, s. 19.

¹⁵ WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních...*, s. 32.

¹⁶ Kromě zmíněných existují další výzkumné instituce, které dochází v rámci výzkumu mezinárodních konfliktů k rozdílným závěrům. To ilustruje již zmíněnou nejednotnost v rámci zkoumání konfliktů a stanovení jejich definice.

¹⁷ ŠPIČANOVÁ, Lenka. *Komparativní analýza konfliktů...*, s. 19.

konfliktů, přičemž hlavním aspektem, který vede k definici konfliktu, je počet jeho obětí. Podle toho rozlišuje menší ozbrojený konflikt, střední ozbrojený konflikt a válku.¹⁸

Toto rozdělení do tří skupin se dá považovat za základní, od kterého se můžeme odrazit k dalšímu zkoumání konfliktu a analyzovat různé proměnné, které jsou v rámci zkoumání konfliktů důležité.

Při rozdělení a charakteristice konfliktů je též důležité zkoumat jejich umístění, prostředky k jejich řešení a příčiny vzniku. Podle umístění dělíme konflikty na systémové¹⁹, mezinárodní a vnitrostátní. Vnitrostátní konflikty mohou získat mezinárodní dimenzi nebo naopak mezinárodní konflikt může podnítit konflikt vnitrostátní.²⁰ Podle použitých prostředků rozlišujeme konflikty násilné a nenásilné a z hlediska příčin se jedná o teritoriální, mocensko-politické, ideologické konflikty nebo boje o nezávislost a zdroje. Tyto příčiny se často mohou prolínat a jen zřídka se jedná o jeden důvod.²¹

2.2 Řešení konfliktů

Řešení konfliktů je samostatným oborem v rámci teorie konfliktu, který zkoumá prostředky a způsoby, kterými lze dosáhnout jeho vyřešení. Zkoumá aktéry konfliktu a vytváří krátkodobé i dlouhodobé strategie, jak dojít k dosažení dohody a jejímu udržení. Také se snaží najít způsoby, jak dosáhnout co nejlepší prevence konfliktů.²²

Výzkum řešení konfliktů se začal rozvíjet v souvislosti s první světovou válkou, avšak velký rozvoj tohoto oboru můžeme zaznamenat až v 90. letech 20. století v souvislosti s rozpadem Sovětského svazu a vznikem nových konfliktů. V této době také dochází k tomu, že se začínají rozšiřovat i příčiny hrozby konfliktů, které nemají jen vojensko-politický charakter, ale také environmentální či ekonomický a jsou pro lidstvo čím dál nebezpečnější.²³ Se změnou mezinárodního uspořádání a rostoucí globalizací je tak nutno se vypořádat s novými úkoly a hrozbami, které tato doba přináší a dochází tak k širší diskuzi ve výzkumu řešení konfliktu.

V otázce řešení konfliktu můžeme rozlišit tři teoretické přístupy. Prvním je *management konfliktu* (*conflict management/settlement*), který se soustředí především na urovnání konfliktu, ale nedochází k odstranění příčin jeho vzniku. Dalším přístupem je *komplexní*

¹⁸ ŠPÍČANOVÁ, Lenka. *Komparativní analýza konfliktů...*, s. 20.

¹⁹ Mění celý mezinárodní systém a v rámci něho nastavují nová pravidla a normy, např. 1. a 2. světová válka.

²⁰ WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních...*, s. 42.

²¹ Tamtéž, s. 45.

²² Tamtéž, s. 24.

²³ Tamtéž, s. 32.

řešení konfliktu (*conflict resolution*), který se zaměřuje na komplexní odstranění příčin konfliktu, nastolení trvalého míru mezi stranami a také preventivní opatření k předejití dalších konfliktů. Posledním z přístupů je *transformace konfliktu (conflict transformation)*, který dává důraz nejen na nastolení míru a odstranění příčin konfliktu, ale i na změnu samotných postojů jeho stran ve smyslu obnovení důvěry mezi nimi.²⁴ Poslední dva přístupy se do velké míry prolínají.

Právě komplexní řešení konfliktu (*conflict resolution*)²⁵ se začalo více uplatňovat a rozpracovávat v 90. letech 20. století, kdy pouhé urovnání sporu (*conflict management/settlement*) přestalo být dostačující. Začal se také klást důraz na prevenci konfliktů a víceúrovňovou diplomacii, do které se zapojují například mezinárodní nevládní organizace, soukromé firmy nebo i média. Komplexní řešení konfliktu tedy zahrnuje zkoumání příčin konfliktu, jeho dynamiky a postojů jednotlivých aktérů a celkově ho můžeme charakterizovat jako „sociální situaci, kdy se strany ozbrojeného konfliktu dobrovolně rozhodnou pro mírové soužití a řešení základních příčin neslučitelnosti svých zájmů a zastavení použití násilí.“²⁶

Co se týká konkrétních důvodů ukončení konfliktu, ten může nabývat mnoha různých podob. Může to být změna priorit aktérů, dohoda o rozdělení statku nebo situace, kdy se každý z aktérů zaměří na získání jednoho statku. Dále může být důvodem k ukončení konfliktu ustavení společné správy a využívání statku nebo přenechání kontroly nad ním nebo rozhodnutí o něm třetí stranou. Dalšími způsoby skončení konfliktu je donucovací zásah třetí strany nebo odsunutí konfliktu do pozadí a ponechání sobě samému, což může vést nakonec i k jeho zapomenutí.²⁷ U konfliktů však nemůžeme předem nikdy odhadnout, který ze způsobů vyřešení nakonec převládne, a také jak se vyvine situace po jeho skončení. Většinou je však k jeho vyřešení zapotřebí, aby se do jeho řešení zapojilo více aktérů.

V rámci mezinárodního prostředí existuje dost subjektů, které se snaží být aktérem v řešení konfliktů. V tomto prostředí hrají velkou roli mezinárodní organizace. Největší z nich je Organizace spojených národů založená hned po 2. světové válce, která měla za úkol nejvíce přispět k mírovému řešení konfliktů. Její vliv se postupně rozšiřoval do více oblastí, a v 90. letech posílila její role v zajištění světové bezpečnosti. Tuto roli ovšem nebyla a není často z různých důvodů schopná plnit. I proto při řešení konfliktů získávaly větší význam další

²⁴ ŠPÍČANOVÁ, Lenka. *Komparativní analýza konfliktů...*, s. 31.

²⁵ Podrobněji k problematice „*conflict resolution*“: WALLENSTEEN, Peter. *Understanding conflict resolution*. 2. vydání. London: Sage, 2007. s. 311.

²⁶ WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních...*, s. 33.

²⁷ Tamtéž, s. 64-68.

mezinárodní organizace nebo entity. Zde můžeme uvést zejména Severoatlantickou alianci. Byla to také Evropská unie, která se v důsledku změněných teritoriálních a mezinárodních podmínek v 90. letech začala orientovat na zahraniční a bezpečnostní politiku a v rámci toho také na řešení konfliktů.

2.3 Evropská unie a řešení konfliktů

Evropská unie (EU) byla vytvořena především jako hospodářské společenství založené na vzájemné spolupráci. S tím, jak začínal růst její ekonomický ale i politický vliv, narůstala také její úloha v rámci řešení konfliktů. EU se stala aktérem, který předchází konfliktům a také se snaží o jejich řešení jak v rámci svých vnějších vztahů, tak skrze Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP). Právě v rámci SZBP se zvýraznila tato úloha EU, a proto se budu dále zabývat touto politikou a její úlohou v řešení konfliktů.

Politické ambice EU vyvrcholily na začátku 90. let, kdy vznikla samostatná SZBP jako druhý pilíř v rámci Maastrichtské smlouvy. Jedním z hlavních cílů této politiky je zachovávat mír, předcházet konfliktům a posilovat mezinárodní bezpečnost.²⁸ Tato samostatná politika se vyvíjela také v souvislosti se vznikem nových konfliktů v Evropě a podnítila tak vznik společných akcí.²⁹ Hlavně ze začátku však tato iniciativa nebyla vůbec úspěšná. Nejenže se konflikty nedařilo řešit, ale ani k nim v rámci EU zaujmout společný postoj, což bylo jasně viditelné během války v Jugoslávii.

Současně však EU rozšiřovala své pole působnosti, a zapojovala se do konfliktů v rámci dalších kontinentů - v Africe i Asii. Na konci 90. let byla navíc SZBP rozšířena o novou Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku (EBOP). V rámci ní EU vysílala do okolních i vzdálenějších zemí vojenské i civilní mise, které řešily nastalé konflikty, měly konfliktům předcházet nebo zajistit klidný postkonfliktní stav.

Na nové hrozby pro mezinárodní bezpečnost, které se po roce 2001 znásobily a spočívaly zejména v hrozbě teroristických útoků, reagovala EU mimo jiné vydáním Evropské bezpečnostní strategie. V ní zdůraznila užitečnost a nutnost zapojení do konfliktů a vlastní důležitou roli v jejich řešení.³⁰ Nadále se EU také snažila a snaží posílit akceschopnost, efektivnost a koordinaci SZBP. Například na základě Lisabonské smlouvy posílením funkce

²⁸ Čl. 21. *Smlouvy o Evropské unii*

²⁹ Evropská komise. *Globální hráč: Vnější vztahy Evropské unie*. [online]. ec.europa.eu [cit. 25. 6. 2012]. Dostupné na <<http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/47/cs.pdf>>.

³⁰ *Evropská bezpečnostní strategie*. [online]. consilium.europa.eu [cit. 25. 6. 2012]. Dostupné na <<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIICS.pdf>>.

Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a vznikem Evropské služby pro vnější činnost.

Když se zaměříme na jednotlivé instituce v rámci EU, které do konfliktů zasahují, z hlediska SZBP mají nejvýznamnější úlohu Evropská rada a Rada EU, která má rozhodovací pravomoci. Evropská Komise je zase zodpovědná především za dlouhodobé předcházení konfliktům, mírové operace, civilní řešení krizí, programy vnější spolupráce a Evropskou politiku sousedství.³¹ V politice vnějších vztahů se také nepřímo účastní konfliktů v zemích, ve kterých provádí například rozvojovou nebo obchodní politiku.³² Evropský parlament nemá v rámci SZBP rozhodovací pravomoci, ale může vydávat stanoviska a doporučení, která nejsou závazná. Zahraniční politikou i řešením konfliktů se tak intenzivně zabývá zejména v rámci výborů a podvýborů. Prioritní pozici má pro Evropský parlament dodržování lidských práv.

EU disponuje více způsoby jak přispět k řešení a prevenci konfliktů ve třetích zemích. V zásadě můžeme rozlišovat dvě formy zapojení EU v konfliktu – vojenské a civilní. K civilnímu jsou zejména využívány ekonomické nástroje a je zde snaha pozdvihnout celkovou životní úroveň v zemi. Přitom záleží do velké míry na ekonomických zájmech EU a intenzitě politického dialogu s danou zemí. Uplatňovány jsou také diplomatické nástroje a v případě potřeby humanitární pomoc.³³ Kromě těchto dvou forem bych uvedla ještě jeden koncept v řešení konfliktů. Teorie o EU jako normativní síle se objevila v roce 2002, kdy ji představil Ian Manners ve svém článku „*Normative Power of Europe: A Contradiction in Terms?*“ V této teorii tvrdí, že hlavní moc EU nespočívá v její vojenské ani ekonomické síle, ale je to samotná EU, její hodnoty a normy, které přispívají k tomu, že EU je jedním z důležitých světových aktérů, který stanovuje obecně platné normy a přispívá tak k řešení konfliktů.³⁴

Na tomto místě tedy mohu konstatovat, že EU je aktérem různorodých konfliktů, a prostředky, které k tomu využívá, nabývají různých podob. Míra a způsob intervence EU přitom záleží zejména na rozsahu vztahů k dané zemi. Zde je také například důležité, jak

³¹ Evropská komise. *Zahraniční politika EU*. [online]. ec.europa.eu [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/policies/external_relations_foreign_affairs_cs.htm>

³² Závazek předcházení konfliktu a jeho aktivního řešení obsahuje například dohoda z Cotonou se zeměmi ACP. Jak vyplývá z této dohody, řešení a prevence konfliktů je primární zodpovědností zemí ACP. V případě ozbrojeného konfliktu může na území africké země zasáhnout i EU. K řešení konfliktů s africkými zeměmi nadále EU přispívá svojí rozvojovou pomocí a obchodní politikou.

³³ Komise. *Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*. KOM (2007) 643 v konečném znění.

³⁴ MANNERS, Ian. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*. 2002, roč. 40, č. 2, s. 253.

velkou vzdálenost země s konfliktem od EU zaujímá. Jak se budeme moci přesvědčit v další kapitole, i podle toho EU uplatňuje různé strategie k tomu, aby pomohla k jeho vyřešení. Dále budu definovat postoj EU ke konfliktům hraničním.

2.4 Evropská unie a hraniční konflikty

Hraniční konflikty se dají charakterizovat tím, že se odehrávají v samotné EU nebo v blízkosti jejích hranic. Tyto hranice nejsou ovšem chápány jen čistě geograficky, ale také jako vymezení odlišných politických, kulturních i sociálních prostorů a identit.³⁵ Spadají sem země, se kterými má EU rozvinuté vztahy a konflikt na jejich území se jí nějakým způsobem dotýká a ohrožuje ji. V případě konfliktu, který se týká přímo členského státu, má EU přirozeně velký zájem na jeho vyřešení.

EU vždy přikládala velký význam konfliktům, které se nacházely u jejích hranic. Zejména po pádu železné opony, kdy se státy střední a východní Evropy transformovaly v nové demokracie, mohla uplatnit svůj vliv. Bylo obzvlášť důležité, aby nedocházelo ke sporům, které by poté mohly mít dopad na celou Evropu. Na rozdíl od konfliktů ve třetích zemích byly tyto země střední a východní Evropy adepty na budoucí členství a po několika letech vyjednávání také nakonec do EU 1. 5. 2004 vstoupily. Právě toto velké východní rozšíření znamenalo do velké míry příklad úspěšné transformace zemí, které na začátku přístupového procesu nebyly ještě tak rozvinuté a demokratické jako země západní Evropy a přesto byly schopny celkem brzy vstoupit do EU jako plnohodnotní členové. Jejich vstup do EU tak potvrdil její důležitou roli v řešení konfliktů a nastavil příklad, jak by EU do budoucna měla efektivně přistupovat k dalším sousedním zemím.³⁶ Jak je patrné, právě zde můžeme uplatnit zmíněnou teorii normativní síly EU.

Postup EU spočíval především ve splnění stanovených podmínek. Byla to právě Kodaňská kritéria, ve kterých bylo mimo jiné jasně uvedeno, že nově přistupující země musí mít stabilní demokracii, být právním státem, zaručovat lidská práva a respektování a ochranu menšin.³⁷ Vyřešení konfliktů dané země tedy nebylo v těchto kritériích výslovně stanoveno, avšak bylo předpokladem, aby se stát mohl ucházet o členství EU.³⁸ Tento přístup se brzy po

³⁵ DIEZ, Thomas, ALBERT, Mathias, STETTER, Stephan. *The European Union and border conflicts...*, s. 8.

³⁶ TOCCI, Nathalie. *The EU in Conflict Resolution...*

³⁷ Evropská komise. *Podmínky pro rozšíření*. [online]. ec.europa.eu [cit. 1. 7. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement/index_cs.htm>.

³⁸ KAMOV, Georgi. *The EU's role in conflict resolution: the case of the Eastern enlargement and neighbourhood policy areas*. Institut Européen des Hautes Etudes Internationales. Working paper. 2006. s. 20.

východním rozšíření stal ještě aktuálnější, jelikož se do popředí zájmu dostali noví sousedé EU - balkánské státy, ve kterých se ještě několik let předtím odehrávaly rozsáhlé konflikty.

Také další země blízko hranic EU, které neaspirovaly na členství, ale preferovaly bližší vztah s EU, se účastnily společných dohod, které zahrnovaly závazky k zajišťování míru a bezpečnosti. V případě středozemních států se tato jednání odehrávala v rámci Barcelonského procesu, který započal v roce 1995. Na základě akčních plánů byly s každou zemí zvlášť vyjednávány asociační dohody. Země bývalého Sovětského svazu také uzavíraly dohody, které byly vázány na dodržování lidských práv a zajišťování míru a stability.³⁹ Tyto vztahy s okolními zeměmi byly oficiálně zakotveny roku 2003, kdy vznikla Evropská politika sousedství. V ní byl kladen ještě větší důraz na zesílení politické spolupráce, zajištění stability a řešení konfliktů. Byly také blíže stanoveny priority pro jednotlivé země.⁴⁰ Otázka, jestli je tato Evropská politika sousedství úspěšná⁴¹, zejména pokud vezmeme v úvahu nepokoje, které v těchto zemích stále převládají, už nepatří k cílům této práce.

2.4.1 Vliv EU na hraniční konflikty

V rámci řešení hraničních konfliktů⁴² se v odborné literatuře vymezuje role EU s odkazem na teoretické koncepty, které korespondují s již zmíněnou teorií normativní síly. Uvedla bych zde tři koncepty, které se však velmi prolínají. EU jako "force for good"⁴³, teorii evropeizace a katalytický efekt EU.

Podle první teorie EU chápe a prezentuje sama sebe jako "force for good". To jí opravňuje vystupovat jako subjekt, který je zodpovědný za transformaci hraničních konfliktů.⁴⁴ EU spoléhá na to, že strany konfliktu se v rámci socializace postupně ztotožní s mezinárodními normami a také normami EU a mají samy zájem se na vyřešení konfliktu podílet. EU jim v tom napomáhá možností stát se jejím členem. Jestliže není možné přispět k transformaci přistoupením země, další možností, jak se k ní přiblížit, jsou asociační a

³⁹ TOCCI, Nathalie. *The EU in Conflict Resolution...*

⁴⁰ Evropská komise. *Evropská politika sousedství*. [online]. ec.europa.eu [cit. 1. 7. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/information/enp_brochure_cs.pdf>.

⁴¹ Více k úspěšnosti Evropské politiky sousedství srv. CIHELKOVÁ, Eva. Evropská politika sousedství: nástroj budování prostoru bezpečnosti, stability a prosperity? *Současná Evropa*. 2011, roč. 16, č. 2, s. 47 – 73.

⁴² Do hraničních konfliktů EU můžeme zahrnout konflikty: kyperský, v Severním Irsku, mezi Řeckem a Tureckem, mezi Tureckem a kurdskou menšinou, mezi EU a Ruskem na severní hranici EU, mezi Ruskem a Gruzii, mezi Srbskem a Černou Horou, izraelsko-palestinský konflikt.

⁴³ Volně přeloženo jako „síla dobra“.

⁴⁴ PACE, Michelle. The EU as a "force for good" in border conflict cases? In DIEZ, Thomas, ALBERT, Mathias, STETTER, Stephan. *The European Union and border conflicts: the power of integration and association*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, s. 203.

kooperační dohody.⁴⁵ Právě známá a široce aplikovatelná teorie evropeizace⁴⁶ vysvětluje, jak EU jako samostatný aktér ovlivňuje strany konfliktu. Tento vliv může být způsoben buď tím, že se strany konfliktu ve svém zájmu ztotožní s normami EU, nebo tím, že se řešením konfliktu snaží splnit podmínky EU, aby dosáhly svého cíle.⁴⁷ S tím je provázaný i tzv. katalytický efekt, což je působení EU, které nutí účastníky konfliktu, aby ve svém zájmu dosáhly dohody. Nejvyšší motivací má být právě členství v EU. Jak i z výše uvedeného vyplývá, EU není tím, kdo přímo zasahuje do událostí v zemi. Její úloha spočívá v tom, že spoléhá na svůj vliv, který povede k vyřešení konfliktu.⁴⁸ Tento přístup plně odpovídá také původní vizi EU. Rozšiřování má být mírovým projektem, který stále přispívá k míru a stabilitě.⁴⁹

Na tomto místě bych zdůraznila skutečnost, že obecný přístup k řešení konfliktů ze strany EU, jak jsem ho přiblížila v kapitole 2.3, se od jejího přístupu ke konfliktům hraničním liší. Hraniční konflikty EU se odlišují zejména možnostmi rozšíření a většího přiblížení k EU, což přispívá k jejich urovnání. Samozřejmě vždy je nutné vzít v úvahu povahu každého konfliktu a to, jaké jsou možnosti k němu přistoupit.

Jak tedy můžeme vidět, EU se zapojuje do řešení hraničních konfliktů a tento její vliv je také samostatně zkoumán. Stejně tak se tomu děje i v rámci jednoho z nejdéle trvajících a nejkomplikovanějších hraničních konfliktů, který se odehrává na Kypru. Právě Kypr se v 90. letech stal uchazečem o členství v EU a později také členem. To byla situace, ke které se EU musela nějakým způsobem postavit a řešit ji.

⁴⁵ DIEZ, Thomas, PACE, Michelle. *Normative Power Europe and Conflict Transformation*. Paper for Presentation at the 2007 EUSA Conference, Montreal, 17-19 May 2007. s 5.

⁴⁶ Evropeizace nemá obecně přijatou definici a kolem jeho vymezení panuje řada nejasností. Můžeme ho však charakterizovat jako postupné přejímání evropské identity a vliv EU.

⁴⁷ KAMOV, Georgi. *The EU's role in conflict resolution...*, s. 15.

⁴⁸ KER-LINDSAY, James. *The European Union as a catalyst for conflict resolution: lessons from Cyprus on the limits of conditionality*. Kingston University. Working paper. 2007. s. 6.

⁴⁹ ERALP, Doğa Ulaş, BERIKER, Nimet. Assessing the conflict resolution potential of the EU: the Cyprus conflict and accession negotiations, *Security dialogue*, 2005, roč. 36, č. 2, s. 179.

3 Kyperský konflikt

V této kapitole představím kyperský konflikt se všemi aspekty, které obnáší. Nejdříve charakterizuji samotný ostrov. Poté se budu věnovat jeho historii a problémům, které tento konflikt přináší. Zejména v souvislosti s postoji domovských států obou stran – Řecka a Turecka ho zasadím do širšího mezinárodního kontextu, Nakonec stručně představím stav vyjednávání a pokusy o vyřešení, které trvají až do současnosti.

3.1 Obecná charakteristika Kypru

Kypr je ostrov ležící ve východní části Středozemního moře. Jeho obyvateli jsou kyperští Řekové a kyperští Turci. Kyperští Řekové představují 75,4 % všech obyvatel a většina z nich se hlásí k řecké pravoslavné církvi. Kyperští Turci představují 10% obyvatel a vyznávají islámské náboženství. Zbývající část obyvatel ostrova jsou cizinci s trvalým pobytem.⁵⁰ Obě skupiny, které ostrov obývají, tvoří samostatné etnické skupiny, ale jsou součástí svých domovských etnických skupin – řecké a turecké.⁵¹ Poloha ostrova také předurčuje jistou závislost na těchto domovských státech.

Ostrov se dělí na dvě části, které rozděluje nárazníkové pásmo, tzv. zelená linie. Jižní část, která zabírá 57 % území a obývají ji kyperští Řekové, se nazývá Kyperská republika a je oficiálně uznaným státem pro celé území Kypru. Severní část, která zabírá 37% území ostrova, má název Severokyperská turecká republika⁵². Obývají ji kyperští Turci, ale také mnoho přistěhovalců z Turecka. Jediným státem, který tuto republiku uznává jako suverénní stát, je právě Turecko. Ostatní mezinárodní subjekty toto území chápou jako území Kyperské republiky okupované Tureckem. Turecko na druhé straně neuznává Kyperskou republiku. Na zbylém území ostrova se nacházejí dvě vojenské základny, které jsou v držení Velké Británie a nárazníkové pásmo, kde působí vojenské jednotky OSN.⁵³ Hlavním městem Kyperské republiky je Nikósie, které dělí zelená linie, takže se částí nachází i na turecko-kyperské straně ostrova. V obou částech ostrova má výsadní postavení prezident, Kyperská republika má prezidentský systém vlády, Severní Kypr poloprezidentský.

⁵⁰ *Kypr: Základní informace o teritoriu*. [online]. businessinfo.cz [cit. 8. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kypr-zakladni-informace-o-teritoriu-10912.html#sec0>>.

⁵¹ BELL, Andrew. *Etnické čistky...*, s. 154.

⁵² V textu dále pro název tohoto území používám vžitý zkrácený název Severní Kypr nebo označení severní část Kypru. Severokyperská turecká republika oficiálně vznikla v roce 1983 jako důsledek neúspěšných mírových vyjednávání, v nichž kyperští Řekové nebyli ochotni považovat kyperské Turky za sobě rovné.

⁵³ *Kypr: Základní informace o teritoriu...*

V důsledku mezinárodní izolace, ve které se Severní Kypr od roku 1974 nachází, se tato část ostrova hospodářsky téměř nerozvíjí a je závislá především na finanční pomoci sousedního Turecka.⁵⁴ Tím se liší od jižní části ostrova, která těžila ze své výhodné polohy a turistického ruchu a její ekonomika až do nedávné doby velmi rostla.

Kyperská republika je součástí mezinárodních organizací⁵⁵, mezi nimi například OSN nebo Rady Evropy. Od 1. 5. 2004 je také členem EU. Severokyperská turecká republika jako stát, který není mezinárodně uznávaný, nemá členství v žádné z mezinárodních organizací. Jeho zájmy však do jisté míry zastupuje na mezinárodní scéně Turecko, které je na rozdíl od Kyperské republiky součástí Severoatlantické aliance (NATO).

3.2 Vznik kyperského konfliktu

Kyperský konflikt má hluboké kořeny v minulosti, kdy ostrov byl okupován různými národy. Zájem o tento ostrov byl zapříčiněn především jeho polohou na křižovatce námořních cest. Na ostrově žili řečtí obyvatelé, kteří byli pod vládou Arabů, Francouzů i Benátčanů. Předěl v dějinách Kypru znamenal rok 1571, kdy došlo k jeho dobytí Turky, kteří se na ostrově zabydleli. Jejich postupně slábnoucí moc nakonec vedla k tomu, že na konci 19. století byla vláda předána Velké Británii (VB), která ostrov oficiálně obsadila v roce 1914 a ustavila jako svoji kolonii.⁵⁶ Právě několik desetiletí před tím než Turci definitivně ztratili na ostrově moc, začaly první konflikty mezi kyperskými Turky a Řeky, kteří ostrov společně obývali. Důvodem byla touha kyperských Řeků po připojení ostrova k Řecku, tzv. *enosis*. K tomu ovšem nedošlo. Místo toho se vlády na ostrově pevně držela VB, která tyto projevy tvrdě potlačovala.⁵⁷

Po druhé světové válce nepokoje mezi kyperskými Turky a Řeky dále rostly. Kyperští Řekové se zasazovali o *enosis*, avšak zároveň se projevovali velmi nacionalisticky a utlačovali kyperské Turky. V reakci na to se kyperští Turci začali zasazovat o rozdělení ostrova, tzv. *taksim*. Zároveň kyperští Řekové stupňovali tlak na VB, která rozhodla, že z důvodu přítomnosti velké turecké menšiny se musí o ostrově rozhodovat za účasti Turecka.⁵⁸ O budoucnosti ostrova tedy rozhodovaly místo kyperských obyvatel mocnosti – VB, Turecko a místo kyperských Řeků bylo na jednání zváno Řecko.

⁵⁴ ŠLACHTA, Mojmir a kol. *Ohniska napětí...*, s. 65.

⁵⁵ *Kypr: Zahraničně-politická orientace*. [online]. businessinfo.cz [cit. 8. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kypr-zahranicne-politicka-orientace-18534.html>>.

⁵⁶ BELL, Andrew. *Etnické čistky...*, s. 155.

⁵⁷ Tamtéž, s. 157.

⁵⁸ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci...*, s. 73.

Jednání mocností nakonec vedla v roce 1959 k londýnsko-curyšským dohodám, které deklarovaly, že se Kypr stane nezávislou unitární republikou, která bude rozdělena do dvou národních celků. Součástí těchto dohod byla také garanční dohoda, kde se Řecko, Turecko a VB zaručily za nezávislost, územní integritu a bezpečnost ostrova a zároveň za to, že se nestane členem žádné mezinárodní organizace, pokud jimi nebudou všechny tři garanční mocnosti.⁵⁹ Na základě těchto smluv byla tedy roku 1960 ustavena Kyperská republika. Nová kyperská ústava velmi jasně vymezovala práva jednotlivých národnostních skupin, která zajišťovala vysokou ochranu kypersko-turecké národnostní menšiny. Prezidentem byl zástupce kyperských Řeků, přičemž zástupce kyperských Turků se stal viceprezidentem. Každá ze stran měla svoji komunální sněmovnu s vymezenými pravomocemi.⁶⁰ S rozdělením pravomocí daným v ústavě ovšem nesouhlasili kyperští Řekové. Ústavu považovali za nevýhodnou a chtěli prosadit její změnu směrem k většímu centralismu. Zároveň obviňovali kyperské Turky z pokusů ustanovit federaci. Kyperští Turci se tak obávali o zachování své rovnoprávnosti a také pokusů o *enosis* ze strany kyperských Řeků. I proto trvali na striktním dodržování celé ústavy.⁶¹ Následně začalo na ostrově docházet k novým nepokojům, kvůli kterým byl na místo vyslán vojenský mírový sbor OSN s názvem UNFICYP⁶². Na ostrově panovala mezi oběma komunitami nedůvěra, a nepomáhaly ani dohody, které se pokusili vyjednat zástupci obou stran Glafkos Klerides⁶³ a Rauf Denktash⁶⁴.

Do událostí na ostrově ovšem zasáhly okolní státy. Začalo to ustavením nedemokratického režimu vlády vojenské junty v Řecku roku 1967. Její důstojníci spolu s ultranacionalistickou kyperskou organizací EOKA iniciovali na Kypru puč za odstranění prezidenta Makaria, kde chtěli založit svůj loutkový stát. Tento zásah však vyprovokoval Turecko, které začalo bránit své zájmy na ostrově, a proto podniklo na Kypr invazi.⁶⁵ Ta také nakonec zapříčinila stáhnutí řeckých vojenských jednotek z Kypru⁶⁶. Požadavky Turecka na uspořádání ostrova ovšem sílily. Když kyperští Řekové nechtěli přijmout jeho představu o ustavení bikomunální federace, která by zajistila kyperským Turkům jejich práva, podniklo

⁵⁹ Tamtéž, s. 82.

⁶⁰ Constitution of the Republic of Cyprus 1960. In HAKKI, Murat Metin. *The Cyprus issue: a documentary history, 1878-2007*. London: I.B. Tauris, 2007. s. 41.

⁶¹ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci...*, s. 88.

⁶² United Nations Peacekeeping Force in Cyprus, původně měla tato mise zůstat na místě tři měsíce, ale působí na Kypru až do současnosti.

⁶³ Kyperský Řek, ministerský předseda Kyperské republiky v letech 1960 – 1976, prezidentem Kyperské republiky v letech 1974 a 1993 – 2003.

⁶⁴ Kyperský Turek, viceprezident Kyperské republiky v letech 1973 – 1974, prezidentem Severokyperské turecké republiky v letech 1983 – 2005.

⁶⁵ HRADEČNÝ, Pavel a kol. *Dějiny Řecka*. Praha: NLN, 2007. s. 519.

⁶⁶ Tento nepovedený puč následně přispěl ještě roku 1974 k rozkladu režimu vojenské junty v Řecku.

Turecko ještě v roce 1974 druhou invazi. Tu už ovšem nemohlo obhájit jako mírovou operaci na ochranu Kypru.⁶⁷ Naopak, vyznačovala se mimořádným násilím a Turecko obsadilo více než třetinu území ostrova. Tisíce kyperských Řeků bylo zabito, ale oběti byly i na turecké straně. Kyperští Řekové ze zabraného území odešli nebo byli vyhnáni a nechali zde svůj majetek. Kyperští Turci z celého ostrova se do této části naopak stěhovali.⁶⁸ Tak došlo k rozdělení ostrova na dvě části obývané různými národnostmi. Vytvořily se bariéry nedůvěry a nepřátelství mezi oběma komunitami, a také mnoho problémů, které se řeší dodnes.

3.3 Charakteristika kyperského konfliktu

Podle teoretického vymezení představeného v kapitole 2.1 můžeme kyperský konflikt zařadit do kategorie konfliktů, kde existuje „střet neslučitelných zájmů nebo rozdílných pozic v oblasti národních hodnot“. V případě Kypru se jedná o národnostní konflikt mezi dvěma etniky. Z něho pramení konflikt územní a mocenský. Z hlediska síly konfliktu se v případě jeho vzniku jednalo o konflikt násilný, který se postupně vyvinul v konflikt latentní. I když v jeho průběhu docházelo k násilným střetům, obě strany konfliktu dnes žijí v podstatě odděleně a k násilí téměř nedochází. I v důsledku tohoto vývoje má konflikt zejména politický charakter.

Z hlediska příčin vzniku se jedná o konflikt, který vznikl z mocenských sporů mezi dvěma etniky. Z toho pramení další důsledky, které zapříčiňují trvalé nepřátelství mezi oběma stranami a znemožňují jeho vyřešení. Zahrnují osudy lidí, kteří náhle přišli o domov a jejich majetek se nachází na druhé straně ostrova. Během dlouhotrvajícího sporu je však velmi těžké dostat tento majetek zpět. Dále zahrnuje nejistotu ohledně pohřešovaných lidí z roku 1974. Velkým problémem je také otázka přítomnosti tureckých vojenských jednotek na zelené linii a v severní části ostrova a příliv velkého množství tureckých přistěhovalců. Kyperští Řekové vnímají tuto tureckou přítomnost jako jejich stálé ohrožení a trvají na odchodu vojenských sil i příchozích osadníků. Kyperští Turci v přítomnosti vojenských sil vidí záruku ochrany pro svoji menšinu na ostrově.⁶⁹

⁶⁷ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci...*, s. 115.

⁶⁸ ŠLACHTA, Mojmir a kol. *Ohniska napětí...* s. 64.

⁶⁹ Economist. *Cyprus, Turkey and the European Union: A Mediterranean maelstrom*. [online]. economist.com, 10. 12. 2009 [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.economist.com/node/15065921?story_id=15065921&source=login_payBarrie>.

Kdybychom měli shrnout tyto problémy, povaha sporů je velmi různorodá - jsou to spory ohledně teritoria, majetku, rozdělení moci, svobody pohybu, bezpečnosti, fungování ekonomiky, pohřešovaných osob a přílivu nových osadníků.⁷⁰

Podstatou přetrvávajícího konfliktu je však stále rozdílný pohled na možné uspořádání Kypru. Neschopnost dojít k nějakému konsensu je tak doposud průvodním jevem všech mírových vyjednávání. Jednou ze základních příčin této neschopnosti je odlišný náhled obou komunit na historii vzájemných vztahů.

Kyperští Řekové si totiž nárokují přirozené právo na celý kyperský ostrov. Z toho důvodu i ústava z roku 1960 byla z jejich pohledu nespravedlivá. Stav, kdy kyperští Řekové nedodržovali tuto ústavu, vyvrcholil právě invazí, kterou ztratili právo na samostatnou správu ostrova, jež jim ale podle jejich názoru odjakživa náležela. Kyperští Turci zase vždy prosazovali pro obě národnosti stejná práva a druhé straně dávali za vinu utlačování a konflikty, které prožívali před rokem 1974.⁷¹ Tento útlak, jehož logickým vyústěním pro ně byly události roku 1974, už také nechtějí nikdy připustit. Pro kyperské Turky tedy samotný konflikt začal mnohem dříve než rokem 1974. Invaze a následné oddělení od řecké části chápali jako řešení všech dosavadních národnostních problémů, zatímco pro kyperské Řeky to byl právě naopak začátek dlouhodobého konfliktu a snah o navrácení původního stavu.⁷²

Toto odlišné chápání příčin a důvodů jeho vzniku je důsledkem i rozdílného pojetí konfliktu oběma stranami. Kyperští Řekové ho vidí čistě legalisticky jako porušení územní integrity území a tedy mezinárodního práva. Kyperští Turci ho vnímají jako mocenský mezietnický konflikt, kde jedno etnikum zneužívá svojí dominance a porušuje u druhého právo na sebeurčení. Je zde tedy rozdíl mezi vnímáním problému právně a politicky.⁷³ To, že každá ze stran dává důraz na jiné aspekty problému, je výraznou příčinou jeho dlouhodobosti a neschopnosti dojít k jeho vyřešení.

Další charakteristikou, kterou se kyperský konflikt už od počátku vyznačuje, je zapojení řady aktérů, což souvisí zejména s polohou ostrova. Kromě samotných kyperských Řeků a Turků, to jsou zejména Turecko a Řecko jako mateřské země obou ostrovních etnik, které rozhodovaly o osudu ostrova. Kromě evropského rozměru, daného polohou Kypru, zájmy mateřských zemí a zapojením Velké Británie, má navíc konflikt širší mezinárodní a geostrategickou dimenzi. V rámci toho se do něj zapojují zejména USA a také mezinárodní

⁷⁰ MÜFTÜLER-BAC, Meltem. The Cyprus debacle: what the future holds. *Futures*, 1999, č. 31, s. 564.

⁷¹ Tamtéž, s. 562.

⁷² RAMMING, Saskia. Conditional Carrots, Good Faith, and Miscalculations. *International Negotiation*, 2008, č. 13, s. 369.

⁷³ ANASTASIOU, Henry. Cyprus as the EU Anomaly. *Global Society*, 2009, roč. 23, č. 2, s. 132.

organizace, z nichž na prvním místě musíme zmínit OSN jako garanta míru a hned za tím EU i NATO.⁷⁴ Mezinárodní pozornost poutá Kypr především z toho důvodu, že malý ostrovní stát je obsazen vojsky velkého sousedního státu – Turecka. Geostrategická důležitost pramení z polohy ostrova ve Středozemním moři, odkud je z Kypru blízký přístup k mnoha zemím, ale také k energetickým zdrojům.⁷⁵ Pozornost mezinárodní komunity si konflikt hlavně v minulosti vynucoval také z důvodu zapojení Řecka a Turecka, kdy ostatní mocnosti projevovaly velký zájem odvrátit hrozbu přímé konfrontace mezi těmito dvěma zeměmi.⁷⁶ Můžeme tedy vidět, že v tomto konfliktu se nejedná jenom o zájmy několika skupin nebo států, ale jde o konflikt, který se dotýká celého mezinárodního prostředí. V rámci teoretického vymezení se tak jedná o konflikt vnitrostátní stejně jako konflikt mezinárodní.

Protože Řecko i Turecko jsou určujícími aktéry, rozvedu dále více jejich zájmy a zapojení do konfliktu.

3.3.1 Zapojení Řecka a Turecka

I když Kypr nikdy Řecku nepatřil, na ostrově se už od počátků nacházeli právě řečtí obyvatelé, kteří začali od 19. století požadovat připojení k Řecku. Turci, kteří žili na Kypru, zase byli vždy svázáni s Tureckem, které rozhodovalo o jejich osudu. Odtud pramení od nepaměti velká provázanost kyperských obyvatel s mateřskými zeměmi a jejich vzájemný vztah určoval sílu konfliktu na ostrově. Pro Řecko se vyřešení kyperské otázky stalo domácím politickým problémem a předmětem mezinárodní prestiže. Turecko se angažovalo na Kypru vždy z důvodu ochrany svých tamních obyvatel, ale také z důvodu zajištění vlastní bezpečnosti, když se obávalo ohrožení především ze strany Řecka.⁷⁷

Vztahy Řecka a Turecka se v minulosti vždy vyznačovaly více nepřátelstvím než vzájemným sbližováním. Po 2. světové válce, když se vztahy mezi oběma zeměmi urovnávaly, vyvstal v 50. letech 20. století spor o Kypr. Obě země provázely neshody ohledně budoucnosti Kypru a mezi Řeckem a Tureckem se dokonce schylovalo k přímému válečnému

⁷⁴ V případě NATO vytváří konflikt mezi Kypru a Tureckem problém pro vzájemné vztahy EU. Turecko (člen NATO) i Kypr (člen EU) využívají své členství v organizaci proti sobě navzájem. Tím blokují efektivní spolupráci mezi NATO a EU.

⁷⁵ THEOPHANOUS, Andreas. The Cyprus Question, the EU and the Stakes Involved. In ROSSETTO, Marietta a kol. *Greek Research in Australia: Proceedings of the Eighth Biennial International Conference of Greek Studies, Flinders University June 2009*. Adelaide: Flinders University Department of Languages - Modern Greek, 2009, s. 154.

⁷⁶ SÖZEN, Ahmet. *Jednání o kyperské otázce...*, s. 130.

⁷⁷ MÜFTÜLER-BAC, Meltem. *The Cyprus debacle...*, s. 565.

konfliktu.⁷⁸ Po roce 1974 Turecko i Řecko zaujaly odlišné postoje k vyřešení kyperské otázky. Nadále se účastnily mírových vyjednávání, která však už vedli zástupci kyperských Řeků a Turků. V 60. letech se ke sporu o Kypr přidal spor o Egejské moře, zejména o hranici teritoriálních vod, která nabyla důležitosti poté, co zde byly objeveny rozsáhlé přírodní zdroje.⁷⁹ Kyperský konflikt společně se sporem o Egejské moře tak představoval jednu z největších sporných záležitostí mezi oběma zeměmi, která trvala až do konce 90. let.

Turecko i Řecko své trvající nepřátelství ukončily v roce 1999 a v současné době jsou vztahy mezi oběma zeměmi mírové a stabilizované. Ovšem tématu kyperského konfliktu se obě strany pro svůj rozdílný postoj zásadně vyhýbají a není předmětem vzájemných jednání.⁸⁰

Právě vyjednávání řešení je důležitou součástí konfliktu, kde mají vliv jak kyperští představitelé, tak politici obou zemí.

3.4 Mírová vyjednávání

Mírová vyjednávání začala už od prvních konfliktů v 60. letech a po roce 1974 se ještě zintenzivnila. Hlavním vyjednavatelem se stala OSN, která dodnes působí na území nárazníkové zóny a dohlíží na příměří mezi oběma stranami. Jejím hlavním úkolem je také poskytování humanitární pomoci zbylým osadníkům kyperských Řeků sídlících v severní části ostrova a zajištění odminování území u zelené linie.⁸¹

OSN v průběhu let uspořádala řadu konferencí a vrcholných schůzek představitelů ostrova.⁸² Nejdůležitějším cílem vyjednávání bylo dohodnout se na budoucím uspořádání Kypru, což se do této doby stále nedaří. Kyperští Řekové prosazují unitární stát s jednotným občanstvím a nerozděleným územím, kde by byli kyperští Turci pokládáni za minoritu. Kyperští Turci od počátku až do konce 90. let preferovali vytvoření bikomunální a bizonální federace s rovností v politických i občanských právech, a až od konce 90. let začali upřednostňovat vytvoření konfederace.⁸³ Po téměř celou dobu vyjednávání až do přelomu

⁷⁸ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci...*, s. 87.

⁷⁹ THIM, Michal. Řecko-turecké vztahy v časech hospodářské krize. *Mezinárodní politika*, 2011, roč. 35, č. 10, s. 24.

⁸⁰ TANNAM, Etain. The European Union and Conflict Resolution: Northern Ireland, Cyprus and Bilateral Cooperation. *Government and Opposition*, 2012, roč. 47, č. 1, s. 66.

⁸¹ UNFICYP. *About UNFICYP*. [online]. unficy.org [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=778&tt=graphic&lang=11>.

⁸² Prezidenti Kyperské republiky: 1974 Glafkos Klerides, 1974 - 1977 Makarios III., 1977 - 1988 Spyros Kyprianou, 1988 - 1992 George Vassiliou, 1993 - 2003 Glafkos Klerides, 2003 - 2008 Tassos Papadopoulos, 2008 - nyní Demetris Christofias.

Prezidenti Severního Kypru od roku 1983: 1974 - 2005 Rauf Denktash, 2005 - 2010 Mehmet Ali Talat, 2010 - nyní Dervis Eroglu.

⁸³ MÜFTÜLER-BAC, Meltem. *The Cyprus debacle...*, s. 564.

tisíciletí to však byli kyperští Turci, kteří se nechtěli účastnit mírových vyjednávání a status quo považovali za přijatelnou situaci.

V 90. letech se na rozdíl od let předešlých začal uplatňovat komplexní přístup ve vyjednávání. Ten zahrnoval obsáhlý a souhrnný plán, jak vyřešit všechny aspekty konfliktu. Základem pro jednání se v roce 1992 stal tzv. "Set of Ideas", který vydal tehdejší generální tajemník OSN Butrus Butrus-Ghálí a zahrnoval návrh bizonální a bikomunální federace.⁸⁴ K dohodě ovšem nedošlo a vyjednávání byla pro nedůvěru na obou stranách na dlouhou dobu pozastavena a započala zase až v roce 1999. Neschopnost najít konsensus a velká neústupnost se však stále projevovala zejména na straně kyperských Turků v čele s prezidentem Denktashem.⁸⁵

V roce 2002 byl generálním tajemníkem OSN Kofi Annanem vypracován dosud nejdetailnější a nejambicióznější plán na urovnání konfliktu, který byl silně podporován všemi mezinárodními aktéry. Tento plán obsahoval vytvoření bizonální volné federace a podrobně se zabýval řešením všech aspektů konfliktu. Zejména se snažil dosáhnout takového výsledku, který by byl přijatelný pro obě strany, i když bylo jasné, že žádná z nich nemůže se svými požadavky naplno uspět.⁸⁶ Tento kompromisní plán, který prošel několika revizemi však nakonec roku 2004 v referendu neuspěl. Kyperští Řekové ho zamítli, když 75,8% obyvatel hlasovalo proti jeho schválení. Annanův plán viděli jako pro sebe nevýhodný a nespravedlivý a chápali ho jako potvrzení legitimacy turecké invaze z roku 1974. Také nevěřili, že výhody, které pro ně z plánu vyplývaly, budou uskutečněny.⁸⁷ Oproti tomu 64,9 % kyperských Turků hlasovalo pro přijetí tohoto plánu.⁸⁸

Místo realizace Annanova plánu tedy došlo k dalšímu přerušení vyjednávání a až roku 2008 s nástupem nového prezidenta Kyperské republiky došlo k zahájení dalších kol jednání. Ta začala bez ohledu na Annanův plán znovu od počátku. Až do dnešní doby je však velmi těžké najít společné východisko. V roce 2010 se vyjednávání zaměřila výhradně na nejpálčivější otázky budoucího uspořádání a majetkové problémy.⁸⁹ Obě strany se ovšem nedokázaly domluvit ani na podobě konference, na které se mělo dojít k řešení. Kyperští

⁸⁴ SIEGEL, Erik. Kyperský problém a rozšiřování..., s. 11.

⁸⁵ KARATAS, Engin. The Politics of Accession. In KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe: The EU and the Transformation of Cyprus*. London: I. B. Tauris, 2011, s. 36.

⁸⁶ SÖZEN, Ahmet. Jednání o kyperské otázce..., s. 144.

⁸⁷ THEOPHANOUS, Andreas. *The Cyprus question and the EU : the challenge and the promise*. Nicosia: Intercollege Press, 2004. s. 164.

⁸⁸ Podrobněji k Annanovu plánu, jeho historii a postojům k němu viz FAUSTMANN, Hubert, VARNAVA, Andrekos. *Reunifying Cyprus : The Annan Plan and Beyond*. London: I. B. Tauris, 2009. s. 1 – 160.

⁸⁹ KAYMAK, Erol. FAUSTMANN, Hubert. Efforts to solve the Cyprus problem. *European Journal of Political Research*, 2011, roč. 7-8, č. 49. s. 936.

Turci prosazovali komplexní řešení celého problému a účast kyperských Řeků jako sobě rovné komunity. Kyperští Řekové chtěli nejdříve vyřešit otázku přítomnosti tureckých vojáků a osadníků na ostrově a na rozdíl od kyperských Turků chtěli vystupovat jako nezávislý stát.⁹⁰

Kyperští Řekové tedy stále prosazují unitární stát, nejlépe kde by kyperští Turci žili jako bezprávná menšina, kyperští Turci požadují federaci se zajištěnými právy. V poslední době však turecká strana začala hovořit i o možnosti úplného rozdělení ostrova.⁹¹ O tom, že se vyjednávání za celou dobu nikam nedostala, svědčí i to, že všechny možnosti vyřešení jsou stále otevřené.

Teorie řešení konfliktů v kapitole 2.2 vymezuje několik přístupů k řešení konfliktu. V případě kyperské otázky docházím k závěru, že OSN uplatňovala zároveň přístupy *komplexního řešení konfliktu (conflict resolution)* a *transformace konfliktu (conflict transformation)*. OSN měla snahu předložit takový komplexní plán, který by obě strany dodržovaly a zároveň mezi nimi obnovil důvěru. Odstranění příčin konfliktu však v případě konfliktu etnického, kde obě strany bojují za svá práva, není jednoduché, a proto tento přístup zatím selhává.

Nicméně otázka, k jakému řešení se obě strany přikloní a jak se konflikt vyvine zůstává nezodpovězena. V literatuře je vypracováváno více variant, jak by mohlo dojít k jeho ukončení.⁹² Jsou přitom vzaty v úvahu jak možnosti, které prosazují obě dvě strany konfliktu, tak i jeho předchozí vývoj. Možná řešení uvádí i Ahmet Sözen ve svém příspěvku.⁹³ Jsou to: bizonální federace, trvalé rozdělení obou komunit, dosavadní status quo nebo tzv. osmóza – situace, kdy by došlo k asimilaci kyperských Turků do Kyperské republiky bez přiznání jejich práv. Nejpravděpodobnějším scénářem je ovšem podle tohoto autora jiný vývoj. A to „mezinárodní uznání Severního Kypru a ukončení izolace jako důsledek přirozeného vývoje“⁹⁴ nebo „kooperativní status quo, pro jehož naplnění je zahájení smysluplných jednání mezi zúčastněnými stranami.“⁹⁵

Jak vidíme, možných řešení kyperského konfliktu je více. Přes probíhající mírová vyjednávání však mezi oběma stranami panují rozpory, a proto je velmi těžké předpokládat,

⁹⁰ Tamtéž, s. 938.

⁹¹ ŠTĚPÁNEK, Petr. Severní Kypr: zpátky na start? *Mezinárodní politika*, 2012, roč. 36, č. 4, s. 24.

⁹² Podrobněji k této problematice viz KOTZIAS, Nikos. Contradictions, Conflicts and Paradoxes – A Framework for a Solution. In *Cyprus after Accession: Getting past 'No'?* St Antony's College University of Oxford. Workshop report. 2007. s. 43 – 56.

SÖZEN, Ahmet. Jednání o kyperské otázce...s. 129 – 153.

⁹³ Přestože příspěvek tohoto autora byl vydán už v roce 2007, považuji ho vzhledem k vývoji situace za stále aktuální.

⁹⁴ V tomto případě autor uvádí analogii s mezinárodním postavením Tchajwanu.

⁹⁵ SÖZEN, Ahmet. Jednání o kyperské otázce...s. 147.

jak se konflikt vyvine. Kompromisního řešení prosazovaného OSN bude těžké dosáhnout. OSN však není zdaleka jediným mezinárodním subjektem, který konflikt ovlivňuje. S příchodem 90. let 20. století to je právě EU, která se stává - skrze snahy Kypru, ale i Turecka dosáhnout přistoupení - dalším aktérem řešení konfliktu.

4 Evropská unie a kyperský konflikt před vstupem Kypru do EU

V této kapitole je mým cílem zjistit, jestli a jakým způsobem EU přispěla k řešení kyperské otázky před vstupem Kypru do EU. Zaměřím se přitom na jednotlivé fáze přístupového procesu Kypru, vysvětlím okolnosti vstupu Kypru do EU, a jak v tomto období byla EU schopna tento konflikt ovlivnit. Předěšlé kapitoly nám pomohou k lepšímu pochopení kontextu celého problému.

4.1 Evropská unie a přístupový proces

Kyperský konflikt je jedním z hraničních konfliktů EU. S odkazem na kapitolu 2.4.1 mohu tvrdit, že právě rozšíření mělo být tím, co dopomůže k vyřešení kyperského konfliktu. Toto vyřešení spoléhalo zejména na změnu v přístupu k mírovým vyjednáváním pod vedením OSN. Vidíme tedy, že přístup *komplexního řešení konfliktu* a *transformace konfliktu*, který uskutečňovala OSN, se tak nevylučuje s tím, čeho EU chtěla dosáhnout v rámci rozšíření. Naopak, EU měla OSN napomoci k tomu, aby došla ke konečné dohodě.

Přístupový proces tedy hrál velkou roli v přístupu k vyřešení kyperské otázky. Dříve než se budu zabývat samotným vývojem, je podle mě pro lepší orientaci nutné charakterizovat roli jednotlivých institucí EU při přístupových vyjednáváním.

Nejdůležitějším orgánem rozhodujícím o rozšíření je Evropská rada.⁹⁶ Ta stanovuje kritéria pro přistoupení a v rámci summitů vydává na základě stanoviska Komise rozhodnutí o dalším rozšiřování a zahájení přístupových vyjednávání. O žádosti o přistoupení rozhoduje jednomyslně Rada po konzultaci s Komisí a se souhlasem Evropského parlamentu.⁹⁷ V průběhu přístupových vyjednávání jsou důležité hodnotící zprávy Komise a o jejich uzavření znovu rozhoduje jednomyslně Rada poté, co obdrží stanovisko Komise a souhlas Evropského parlamentu.⁹⁸

Jak můžeme vidět, záleželo především na tom, jak se ke kyperskému konfliktu postaví instituce jako Evropská rada a Rada, která o přistoupení Kypru rozhodovala jednomyslně. Nejdůležitější slovo v procesu přistoupení měly tedy členské státy v Radě. Ty neměly stejný názor na zahájení přístupových jednání s rozděleným Kyprem. Samozřejmě Řecko mělo

⁹⁶ ZBÍRAL, Robert. Institucionální struktura Evropské unie. In KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 291.

⁹⁷ Čl. 49. *Smlouvy o Evropské unii*

⁹⁸ Oficiální stránky EU. *Proces přistoupení nového členského státu*. [online]. europa.eu [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné na <http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/ongoing_enlargement/114536_cs.htm>.

zájem na tom, aby Kypr vstoupil do EU a také ho dostatečně prosazovalo. Dalším státem, který měl na Kypru své zájmy a podporoval jeho vstup do EU, byla Velká Británie. Od Kyperské republiky také dostala záruku, že nedojde k ohrožení jejích základů na ostrově.⁹⁹ Hlavním, ale spíše ojedinělým odpůrcem vstupu rozděleného ostrova do EU byla Francie, která nevěřila, že by přistoupení Kypru pomohlo k vyřešení konfliktu.¹⁰⁰

Obecně se však členské státy do řešení kyperského problému nezapojovaly a pokládaly ho za vnitřní konflikt mezi oběma komunitami na ostrově. Důvodem pro tento přístup byla také obava z ohrožení vztahů s Tureckem.¹⁰¹

4.2 Žádost Kypru o členství v EU

Vztahy EU¹⁰² a Kypru započaly v 60. letech, kdy roku 1962 Kypr podal přihlášku ke členství. Důvodem pro podání přihlášky byly zejména silné obchodní vazby s Velkou Británií. To samé se opakovalo roku 1971, avšak místo přistoupení došlo k vytvoření celní unie. Ta byla postupně rozšiřována až do roku 1990.¹⁰³ Během této doby se EU v konfliktu nijak aktivně neangažovala, zejména kvůli tomu, že se jednalo výhradně o obchodní dohody.¹⁰⁴ Ke konfliktu se tak nejvíce vyjadřoval Evropský parlament, který tlačil na Radu, aby podpořila ty politické představitele na kypersko-turecké straně, kteří byli ochotni dosáhnout dohody.¹⁰⁵

Další oficiální přihlášku do EU Kypr podal 3. července 1990. Byla to však právě jenom Kyperská republika, která podala žádost za celé území Kypru. Proč se chtěl Kypr stát součástí EU a co si od členství vlastně sliboval? Podání přihlášky mělo více důvodů, politicko-bezpečnostní však nad těmi ekonomickými významně převažovaly. Nejdůležitějším z nich byla touha po zajištění bezpečnosti a vyřešení konfliktu na ostrově. Kyperští Řekové doufali, že zahájení přístupových vyjednávání bude právě ten impuls, který zajistí posun směrem k vyřešení konfliktu. A v případě, že by nedošlo k jeho vyřešení, Kyperská republika by

⁹⁹ TOCCI, Nathalie. *The EU and conflict resolution: promoting peace in the backyard*. New York: Routledge, 2007. s. 52.

¹⁰⁰ KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe...*, s. 3.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 30.

¹⁰² Pro lepší orientaci v textu používám výraz Evropská unie (EU), i když se do roku 1993 jednalo o Evropské společenství (ES).

¹⁰³ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Rozšiřování ES/EU*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. s. 146.

¹⁰⁴ DEMETRIOU, Olga. Catalysis, catachresis: the EU's impact on the Cyprus conflict. In DIEZ, Thomas, ALBERT, Mathias, STETTER, Stephan. *The European Union and border conflicts: the power of integration and association*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, s. 70.

¹⁰⁵ European Parliament. *Resolution 15. 3. 1990*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/D1941B95EED9D560C2256D6E002B7FDD?OpenDocument> >.

alespoň byla součástí EU, což by jim zajistilo bezpečnost a posílilo pozici v dalším vyjednávání.¹⁰⁶

Kyperští Turci ostře nesouhlasili s podáním přihlášky a považovali ji za protiprávní. Nesouhlasili s tím, že byla přihláška podána za celý Kypr bez jejich souhlasu, a také tvrdili, že odporuje garanční smlouvě z roku 1960. Hlavním důvodem jejich odporu ale byla obava z ohrožení jejich bezpečnosti a samotné existence. Dosavadní uspořádání jim do velké míry vyhovovalo a o dosažení dohody stejně jako o vstup do EU neusilovali.¹⁰⁷ To se potvrdilo zejména v roce 1992, kdy především jejich nesouhlas zabránil přijetí komplexního plánu OSN, a vyjednávání byla přerušena.

Prvotní reakce EU k žádosti o členství byla zdrženlivá. EU se do řešení konfliktu nechtěla nijak zapojit a obávala se dvou věcí. Jednak, že přístupový proces povede spíše k potvrzení rozdělení Kypru a novým nepokojům,¹⁰⁸ a jednak, že v případě přijetí Kypru do EU by došlo k tomu, že část území EU by byla pod okupací jiného státu – Turecka, které usiluje o vstup do EU.¹⁰⁹

Než se Komise k přihlášce Kypru vyjádřila, trvalo to tři roky. Nakonec v roce 1993 vydala tzv. „Opinion on application“. V něm stanovila Kypr jako vhodný pro členství v EU. Zároveň však konstatuje, že „integrace předpokládá mírové, klidné a trvalé urovnání kyperské otázky“. Dále vyjadřuje přesvědčení, že se konflikt ve spolupráci s OSN co nejdříve vyřeší. V případě, že by k tomu nedošlo „situace by měla být přehodnocena s ohledem na postoje jednotlivých stran konfliktu a znovu projednána v lednu roku 1995.“¹¹⁰ Právě s ohledem na kyperský spor stanovila rok 1995 jako vhodný termín k přehodnocení názoru na možnost vstupu Kypru do EU.¹¹¹

Na důvodech, které Kypr k podání přihlášky vedly, můžeme vidět, že vstup do EU se stal pro kyperské Řeky velmi důležitý v souvislosti s vyřešením konfliktu. Proto se podle mého názoru má smysl zabývat tím, jakou roli EU v řešení kyperského problému zastávala a jakým způsobem k řešení konfliktu napomohla.

¹⁰⁶ KARATAS, Engin. The Politics of Accession. In KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe: The EU and the Transformation of Cyprus*. London: I. B. Tauris, 2011, s. 19.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 23.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 25.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 15.

¹¹⁰ European Commission. *Opinion (Avis) on Cyprus' application for membership of the EU (1993) - Extracts*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 16. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/70EFBBADF7DB00A1C2256D6E002B7381?OpenDocument>>.

¹¹¹ KARATAS, Engin. The Politics of Accession..., s. 26.

4.3 Zahájení přístupových rozhovorů

Komise vydáním prohlášení ke kyperské žádosti o členství chtěla podpořit kyperské snahy, avšak zároveň získat čas na urovnání konfliktu dříve, než bude vstup Kypru aktuální. Situace se však vyvíjela jinak, než se předpokládalo. Bez ohledu na tvrzení Komise a stanovený rok 1995 pro přehodnocení Evropská rada už v červnu roku 1994 na summitu v Korfu rozhodla, že Kypr bude zařazen do další fáze rozšíření. Citují: „Evropská rada vítá významný pokrok Kypru směrem k přistoupení, a přípravu na zahájení přístupových vyjednávání považuje za dokončenou“.¹¹² Z toho vyplývá, že zahájení přístupových vyjednávání bylo překvapivě možné i bez vyřešení konfliktu. I když EU nikdy přímo nevyslovila, že urovnání kyperského konfliktu by mělo být podmínkou k zahájení přístupových vyjednávání, bylo to tak chápáno a odborná literatura se k tomuto výkladu také přiklání.¹¹³ Postoj EU je tedy chápán jako nejdříve podmíněčné rozhodnutí o přistoupení s ohledem na probíhající konflikt, a následné opuštění této podmínky.

Je však důležité vědět, co stálo za touto změnou postoje EU. Ta vyplývala z více důvodů. Zde bych chtěla zdůraznit, že tyto důvody ovlivnily nejenom toto rozhodnutí o možnosti zahájit přístupová vyjednávání, ale i celý přístupový proces.

Prvním z nich je postoj Řecka. Řecko od začátku velmi prosazovalo přistoupení Kypru a na každé rozhodnutí, které by tento cíl ohrožovalo, reagovalo hrozbou veta v Radě.¹¹⁴ V případě záporného rozhodnutí o přistoupení Kypru Řecko hrozilo vetovat severní rozšíření i vstup Turecka do celní unie v roce 1995.

Dalším důvodem, který vedl EU k rozhodnutí zahrnutí Kypru do dalšího procesu rozšiřování, bylo postavení kyperských Řeků. Ti spolupracovali při řešení konfliktu a velmi usilovali o urovnání konfliktu, aby mohli vstoupit do EU jako sjednocený ostrov. Tento postoj byl v kontrastu s kyperskými Turky, kteří odmítali nabízená řešení a chtěli ponechat stávající stav.¹¹⁵ Z pohledu EU tedy nebyl důvod kyperským Řekům nadále ztěžovat situaci a bránit v ambici přistoupit k EU, když vývoj dalších mírových vyjednávání byl velmi nejistý.

Poslední příčinou bylo přesvědčení EU, že zahájení přístupových vyjednávání povede k vyřešení konfliktu. Svoje působení, tzv. katalytický efekt chtěla zejména využít v přístupu

¹¹² European Council. *Conclusions of the Presidency on Cyprus (Corfu, 24-25.6.1994)*.

[online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/2BCFA3F22608A77AC2256D6E002B678A?OpenDocument>>.

¹¹³ Například viz ERALP, Doğa Ulaş, BERIKER, Nimet. *Assessing the conflict resolution...*, s. 182., THEOPHANOUS, Andreas. *The Cyprus Question, the EU and the Stakes...*, s. 155.

¹¹⁴ KARATAS, Engin. *The Politics of Accession...*, s. 27.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 31.

ke kyperským Turkům, kde doufala, že je vidina členství, která byla čím dál realističtější, přiměje k přehodnocení jejich dosavadního odmítavého přístupu.¹¹⁶

Tyto tři okolnosti tedy ovlivňovaly EU během celého přístupového procesu. V případě prvních dvou můžeme konstatovat, že právě odtud pramenil velký tlak, aby se Kypr stal členem EU. Nezáleželo tedy jenom na vůli samotné EU, ale právě na těchto okolnostech, které v podstatě přinutily EU, aby se součástí dalšího rozšíření stala země s probíhajícím konfliktem. V případě třetího důvodu můžeme vidět, že se přístup EU oproti situaci bezprostředně po podání žádosti o členství změnil. EU začala věřit, že přístupová vyjednávání povedou ke sjednocení jako důsledek toho, že obě komunity budou chtít vstoupit do EU. Tuto změnu přístupu je podle mého názoru možné vysvětlit i celkovými změnami v EU na počátku 90. let, kdy se do popředí dostává zahraničně bezpečnostní aspekt a dochází k demokratické přeměně zemí bývalého východního bloku, které také usilují o vstup do EU.

4.4 Průběh přístupových vyjednávání

Termín prvních přístupových vyjednávání byl určen na summitu v Lucemburku roku 1997. Zde znovu Evropská rada zdůrazňuje přesvědčení, že to povede k dohodě mezi oběma stranami. Zároveň požaduje, aby vláda Kyperské republiky přizvala k přístupovým vyjednáváním kyperské Turky.¹¹⁷ Ještě než se zaměřím na samotný průběh přístupových vyjednávání, však musím poukázat ještě na další skutečnost, která ovlivňovala kyperský problém, a to vztahy EU s Tureckem.

Turecko se už v roce 1987 chtělo stát členem EU a jeho snahy nadále pokračovaly. Právě jednání o možném tureckém vstupu do EU bylo důležité pro to, jak se budou vyvíjet vztahy mezi oběma komunitami na Kypru. Turecko by bylo ochotno ustoupit a podpořit mírová vyjednávání s kyperskými Řeky pokud by bylo přijato Evropskou unií za kandidátskou zemi. Čím blíže byla vidina členství, tím mělo Turecko větší snahu přispět k řešení sporu na Kypru. Právě na summitu v Lucemburku, kde bylo stanoveno datum pro kyperská vyjednávání, ale byla turecká žádost o kandidátský status zamítnuta. To zapříčinilo zmrazení vztahů Turecka a EU a vedlo k další ekonomické integraci mezi Tureckem a severní částí Kypru. Neúspěšné snahy Turecka získat kandidátský status tedy znemožňovaly

¹¹⁶ KARATAS, Engin. *The Politics of Accession...*, s. 33.

¹¹⁷ European Council. *Conclusions of the Presidency on Cyprus (Luxembourg, 12-13.12. 1997)*.

[online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné na

<<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/2BCFA3F22608A77AC2256D6E002B678A?OpenDocument>>.

pokračování mírových jednání a dále negativně ovlivňovaly vztahy obou komunit na Kypru.¹¹⁸

Přístupová jednání s Kyprem byla oficiálně zahájena v březnu roku 1998. I když kyperští Řekové vyhověli požadavku EU, aby přizvali k účasti na jednání kyperské Turky, ti pozvání odmítli.¹¹⁹ Samotná přístupová vyjednávání Kypru probíhala zejména z důvodu ekonomické i institucionální vyspělosti velmi dobře a vstupu Kypru do EU mohl tedy zabránit právě jenom nevyřešený kyperský konflikt. Mezníkem se však stal summit v Helsinkách v roce 1999. Na tomto summitu došlo k potvrzení vstupu Kypru do EU bez ohledu na urovnání kyperského konfliktu. Podle Evropské rady: „Dohoda usnadní vstup Kypru do EU. Pokud spor nebude vyřešen do konce přístupových vyjednávání, nebude neuzavření mírové dohody bránit rozhodnutí o přistoupení Kypru.“¹²⁰ EU zde tedy přímo připustila, že by Kypr mohl vstoupit do EU rozdělený.

Na tomto rozhodnutí měl velký podíl řecký tlak v Radě, především hrozba veta celého východního rozšíření. EU také nechtěla dále omezovat kyperské Řeky na jejich cestě do EU poté, co Turecko a Severní Kypr přestali v roce 1997 spolupracovat v mírových vyjednáváních. Zároveň však na helsinském summitu dala EU turecké straně nový impuls ke spolupráci, když udělila Turecku status kandidátské země.¹²¹ Výsledek tohoto rozhodnutí se dostavil zanedlouho. Ještě v roce 1999 se kyperští Turci začali s podporou Turecka účastnit mírových rozhovorů.

Mezitím Kypr úspěšně plnil podmínky vstupu a mírová jednání obou komunit pokračovala. Už mu tedy nic nebránilo společně s dalšími státy podepsat v dubnu roku 2003 přístupovou smlouvu. Tím se vstup Kypru do EU k 1. 5. 2004 stal jistým bez ohledu na další vývoj. Na rozdíl od ostatních zemí východního rozšíření zde nebylo pořádáno referendum o vstupu do EU. Přesvědčení o správnosti tohoto kroku, který měl pro Kypr především zajistit bezpečnost, bylo tak silné, že tohoto referenda nebylo zapotřebí.¹²²

Jak tedy můžeme vidět, přístupový proces Kypru nebyl kvůli kyperskému konfliktu ohrožen a celý proces probíhal i díky dobrým hodnotícím zprávám Komise velmi hladce. EU tedy i přes počáteční váhání rozhodla o zahájení přístupového procesu rozděleného Kypru a umožnila i jeho vstup do EU.

¹¹⁸ KARATAS, Engin. *The Politics of Accession...*, s. 34.

¹¹⁹ DEMETRIOU, Olga. *Catalysis, catachresis...*, 76.

¹²⁰ European Council. *Conclusions of the Presidency on Cyprus (Helsinki, 10-11.12.1999)*.

[online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné na

<<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/2BCFA3F22608A77AC2256D6E002B678A?OpenDocument>>.

¹²¹ THEOPHANOUS, Andreas. *The Cyprus question and the EU...*, s. 41.

¹²² KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe...*, s. 7.

4.5 Řešení konfliktu v souvislosti se vstupem Kypru do EU

Jednání o vyřešení konfliktu se v rámci přístupového procesu zpočátku i přes snahu OSN a EU vůbec neuskutečnila, nebo nebyla úspěšná. Situace se však začala měnit zejména roku 2002, kdy došlo k několika událostem, které měly vliv na další vývoj v kyperském konfliktu a na to, že znovu začala intenzivní vyjednávání. Obě kyperské komunity zároveň v tomto předvstupním období změnily svůj postoj ke vzájemné dohodě. Okolnostmi těchto změn, které měly dopad na vývoj konfliktu, se budu zabývat v této kapitole.

Mírové rozhovory, které znovu začaly v roce 1999, byly vedeny se záměrem dojít k řešení konfliktu dříve, než Kypr vstoupí do EU.¹²³ I když kyperští Turci několikrát z vyjednávání odešli, jednání mezi oběma komunitami se znovu obnovovala, až byl roku 2002 předložen Annanův plán na sjednocení ostrova. Ten EU velmi podporovala a vkládala do něj velké naděje. Proto se i jeho projednávání také několikrát účastnil zástupce Komise jako pozorovatel, přičemž EU doufala, že jeho přítomnost přispěje k dosažení dohody.¹²⁴ Reakce obou komunit na tento plán byla zpočátku i s ohledem na dřívější vyjednávání očekávatelná. Nesouhlasil především turecko-kyperský prezident Denktash, a proto musel plán projít několika revizemi.

Ke změně přístupu k Annanovu plánu na obou stranách přispěly zejména nové volby. V únoru 2003 byl v Kyperské republice místo dosavadního prezidenta Glafkose Cleridise zvolen Tassos Papadopolous, který stejně jako většina kyperských Řeků nebyl spokojen s Annanovým plánem a vystupoval proti jeho schválení. V Severním Kypru se na podzim 2003 změnila vláda a premiérem se stal Mehmet Ali Talat, který s připraveným plánem naopak souhlasil a chtěl Kypr sjednotit.¹²⁵ Podpora dosavadního prezidenta Denktashe slábla a Mehmet Ali Talat byl podporován širokou veřejností. K postoji kyperských Turků také přispívalo dění v Turecku, kde byl roku 2002 zvolen novým premiérem umírněný Recep Tayyip Erdogan, který Annanův plán podporoval. Tato změna představitelů ostrova měla velký vliv na konečné rozhodnutí o osudu Annanova plánu.

Podpora Annanova plánu v Severním Kypru ovšem souvisela ještě s dalším aspektem. Jeho obyvatelé a političtí představitelé začali usilovat o vstup do EU. Výhody i finanční pomoc, kterou EU nabízela, byly čím dál přitažlivější, zejména v kontrastu se špatnou

¹²³ THEOPHANOUS, Andreas. *The Cyprus question and the EU...*, s. 42.

¹²⁴ DEMETRIOU, Olga. *Catalysis, catachresis...*, s. 79.

¹²⁵ TOCCI, Nathalie. *The EU and conflict resolution...*, s. 36.

ekonomickou situací, která zde nastala po roce 2001. Ekonomické výhody tedy byly hlavní příčinou toho, že se kyperská Turci začali přiklánět směrem k EU a tedy i Annanovu plánu.¹²⁶

U kyperských Řeků také došlo ke změně postoje v souvislosti s EU. Podepsání smlouvy o vstupu do EU v dubnu 2003 pro ně do velké míry znamenalo obrat v přístupu ke kyperskému problému. Vstup do EU v té chvíli už měli jistý i bez dosažení dohody. Od této doby ho však spíše začali chápat jako příležitost vyjednat v budoucnu lepší podmínky mírové dohody.¹²⁷ Kyperská Řeková jako by od této doby ztratili motivaci dosáhnout dohody před vstupem do EU, navíc s plánem, který pokládali za nevýhodný. Doufali proto, že členství v EU jim dopomůže dosáhnout výhodnějšího postavení ve vyjednávání.

Negativní kampaň prezidenta Tassose Papadopoulose před plánovaným referendem ke schválení Annanova plánu tak přispěla k rozhodnutí o jeho osudu. V referendu, které se konalo 24. dubna 2004, většina kyperských Řeků tento plán odmítla, zatímco kyperská Turci ho přijali. K dosažení dohody tedy nedošlo a potvrdilo se tak, že do EU vstoupí Kypr jako rozdělený ostrov.

4.6 Evropská unie a její vliv na řešení konfliktu

Z průběhu přístupových vyjednávání a vstupu Kypru do EU jsme si mohli udělat poměrně jasnou představu, jakým způsobem EU přistupovala k řešení kyperské otázky. EU hlavně spoléhala na samotné strany konfliktu a jejich dohodu v rámci mírových vyjednávání. Přímá vyjednávání nadále měla ve svých rukách OSN, a EU ji v tom po celou dobu plně podporovala.¹²⁸ Tato vyjednávání ovšem po dlouhou dobu nebyla úspěšná a na konci, když došlo ke změně přístupu na kypersko-turecké straně, s možným řešením zase nesouhlasili kyperská Řeková. Zároveň EU už od začátku podlehla tlaku svého vlastního členského státu – Řecka, které po celou dobu přístupového procesu mělo účinný nástroj, jak docílit přistoupení Kypru.

EU tak svým přístupem nestanovení jasných podmínek pro Kypr, za kterých by mohl vstoupit do EU, nemohla donutit žádnou stranu konfliktu k dohodě a případně znemožnit přistoupení rozděleného Kypru. Na druhou stranu by ovšem ani případné zamezení vstupu do EU po zahájení přístupových vyjednávání nebylo prakticky možné. Došlo by tím ke

¹²⁶ TOCCI, Nathalie. *The EU and conflict resolution...*, s. 44.

¹²⁷ DEMETRIOU, Olga. *Catalysis, catachresis...*, s. 77.

¹²⁸ KAYMAK, Erol. *Why the EU Catalyst Proved...*, s. 6.

zpochybnění všech dosavadních principů a otřásl by to důvěryhodností EU, kdyby zabránila přistoupení státu, který splňoval všechny požadavky na přistoupení.¹²⁹

Je vidět, že EU nezačala nějakou přímou aktivitu, kterou by chtěla docílit vyřešení konfliktu, ani si ze začátku nestanovila podmínku, na které by trvala, aby byl zamezen vstup rozděleného Kypru do EU. EU sice finančně podporovala některé aktivity zaměřené na spolupráci mezi oběma komunitami, avšak ty nebyly moc úspěšné¹³⁰, stejně tak jako snahy o zapojení kyperských Turků do vstupních vyjednávání. Z toho vyplývá, že EU neměla žádnou konkrétní strategii a nestanovila si způsob, jak docílit urovnání kyperského konfliktu.

Pozitivní snahy EU by se daly shrnout do několika dílčích závěrů.

Zaprvé, EU po celou dobu důrazně připomínala důležitost sjednocení Kypru. Všechny instituce EU při každé příležitosti ve svých prohlášeních, která se týkala přistoupení Kypru, zdůrazňovaly důležitost dosáhnoutí sjednocení a spolupráci s OSN. Komise také v každé hodnotící zprávě věnovala část tomu, aby zdůraznila nutnost vyřešení tohoto problému a v každé vyjednávací kapitole byl odkaz na uspořádání, až se do vyjednávání zapojí také turecká část Kypru.¹³¹ Jak už bylo zmíněno, byla to však jenom nezávazná prohlášení, která nemohla vývoj konfliktu ovlivnit.

Zadruhé postupné zlepšení vztahů Turecka a EU v důsledku udělení kandidátského statusu Turecku přispělo k větší ochotě turecké strany spolupracovat při řešení konfliktu. Možnost vstupu Turecka do EU tedy nakonec usnadnila vyjednávání mezi oběma komunitami a zejména přispěla ke změně postoje kyperských Turků k Annanovu plánu. I když v tomto případě je role EU nesporná, otázkou je, do jaké míry bylo rozhodnutí EU o udělení kandidátského statusu Turecku ovlivněno právě vývojem kyperského sporu.

Zatřetí to byla možnost samotného přistoupení k EU, které přesvědčilo kyperské Turky, aby nakonec hlasovali pro sjednocení ostrova. Tento katalytický efekt EU rozvinu v další kapitole.

¹²⁹ COLLINS, Ray, GREEN, Pauline. *Embracing Cyprus: The Path to Unity in the New Europe*. London: I.B. Tauris. 2003. s. 115.

¹³⁰ DIEZ, Thomas. *European union and the Cyprus conflict*. Manchester: Manchester University Press, 2002. s. 155.

¹³¹ European Commission. *2000 Regular Report from the Commission on Cyprus" Progress towards accession*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 16. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/70EFBBADF7DB00A1C2256D6E002B7381?OpenDocument>>.

4.6.1 Katalytický efekt Evropské unie

V teoretickém vymezení této práce jsme poznali, jakým způsobem můžeme vymežit vliv EU v řešení hraničních konfliktů. V případě Kypru odborná literatura předpokládá existenci již několikrát zmíněného katalytického efektu. Právě na tento účinek totiž EU už od prvotního rozhodnutí o budoucím přistoupení Kypru spoléhala. Obě kyperské komunity a především neústupné kyperské Turky mělo rozšíření dovést k mírové dohodě. Na to, že kyperští Turci budou chtít vstoupit do EU a proto dosáhnout dohody, spoléhali také samotní kyperští Řekové.¹³² Zda-li byl tento předpoklad úspěšný se ukázalo v referendu konaném těsně před vstupem do EU. Kyperští Turci se i přes dlouhotrvající neústupnou pozici nakonec přiklonili k nabídnutému plánu, kyperští Řekové však na toto řešení nepřistoupili. Na jednu stranu tedy došlo k potvrzení této teorie, na straně druhé tato teorie selhala.¹³³

Jestliže konstatujeme, že EU nebyla schopná přivést kyperské Řeky k dohodě, měli bychom také objasnit, proč EU tuto roli nesplnila. Přitom je nutno vzít v úvahu povahu konfliktu a postoj kyperských Řeků ke konfliktu. Ze strany EU totiž především došlo k nedostatečnému pochopení jejich postoje. Kyperští Řekové posuzovali konflikt čistě z právního hlediska, podle kterého měli mít nárok na správu celého ostrova a od tohoto požadavku nebyli ochotni ustoupit. Nepřistoupili tedy ani na kompromisní plán a v referendu hlasovali proti. EU však jako nejdůležitější považovala usmíření obou stran a tedy předpokládala, že kyperští Řekové, i přes „pouze“ kompromisní plán navrhované řešení schválí.¹³⁴ Právě tento postoj nebyl dostatečně zohledněn EU ani OSN při vypracování Annanova plánu. I když OSN se konfliktem dlouhodobě zabývala, nebyla schopná předložit takový plán, který by měl naději na úspěch.¹³⁵ Zde si však můžeme položit otázku, jestli vytvoření takového plánu, který by schválily obě kyperské komunity, je vůbec možné.

Nicméně přesto můžeme tvrdit, že EU nevěnovala dostatečnou pozornost tomu, jak se vyvíjí postoj kyperských Řeků a nemohla tedy na to výrazněji reagovat. Hlavní důraz se totiž po celou dobu přístupových vyjednávání kladl na změnu tureckého postoje.¹³⁶ I proto byly výsledky referenda pro EU tak překvapivé a problémy s jeho přijetím se na straně kyperských Řeků naprosto neočekávaly. Tímto nedostatečným zájmem tak EU jenom nechtěně podpořila snahu kyperských Řeků konflikt vyřešit tehdy, až pro ně bude nabízené řešení přijatelnější.

¹³² DEMETRIOU, Olga. *Catalysis, catachresis...*, s. 73.

¹³³ KER-LINDSAY, James. *The European Union as a catalyst...*, s. 7.

¹³⁴ DEMETRIOU, Olga. *Catalysis, catachresis...*, s. 83.

¹³⁵ KAMOV, Georgi. *The EU's role in conflict resolution...*, s. 5.

¹³⁶ KER-LINDSAY, James. *The European Union as a catalyst...*, s. 21.

Jak můžeme vidět, i pro EU bylo řešení kyperského konfliktu velmi komplikovanou a nepředvídatelnou záležitostí. Přikláním se tedy k názoru, že katalytický efekt EU, který je v literatuře zdůrazňován, v případě Kypru nakonec neměl na vyřešení konfliktu vliv. Jak tvrdí Olga Demetriou ve svém příspěvku, k vyřešení kyperského konfliktu může nejvíce dopomoci takový plán, se kterým budou souhlasit představitelé obou komunit.¹³⁷

Na základě všech výše zmíněných okolností docházím k závěru, že EU i přes deklarovanou snahu dosáhnout vyřešení konfliktu ještě před vstupem Kypru do EU, k řešení konfliktu v této fázi nepřispěla.

¹³⁷ DEMETRIOU, Olga. *Catalysis, catachresis...*, s. 76.

5 Evropská unie a kyperský konflikt po vstupu Kypru do EU

Vstup Kypru do EU nepřinesl tedy žádný posun v kyperské otázce. Pro EU to znamenalo, že se tento konflikt stal přímo její součástí. Bylo otázkou, jakým způsobem se EU k němu postaví. Cílem této kapitoly bude zodpovědět, jakým způsobem EU napomáhá k řešení kyperského konfliktu po vstupu Kypru do EU a jak aktivní roli v něm zastává. Nejdůležitějšími aktéry, na kterých závisí vyřešení, jsou však samy strany konfliktu. Proto bude důležité věnovat se zejména vývoji postojů kyperských Řeků, kyperských Turků, ale i Turecka, kde kyperský problém představuje klíčový bod přístupových vyjednávání. Tento vývoj budu sledovat od vstupu Kypru do EU až do současnosti, kdy debaty a vyjednávání ohledně této otázky rozhodně neutichají.

5.1 Právní a politické důsledky vstupu Kypru do EU

Do EU vstoupila Kyperská republika, která oficiálně zahrnuje celý ostrov. K území EU tedy patří celý Kypr. Na území Severního Kypru obývané kyperskými Turky je unijní *acquis communautaire* pozastaveno do té doby, než dojde k vyřešení konfliktu. Jak bylo vloženo do Protokolu 10, který se stal součástí přístupové smlouvy: „Uplatňování *acquis* se pozastavuje na těch územích Kyperské republiky, nad nimiž vláda Kyperské republiky nevykonává skutečnou kontrolu.“¹³⁸ I přes toto teritoriální omezení však mohou práva EU využívat všichni obyvatelé Kypru, tedy i kyperští Turci, avšak pokud se k němu přihlásí na oficiálně uznaném území Kyperské republiky. Na svém území se ovšem práva EU dovolávat nemohou.¹³⁹

Především bych chtěla poukázat na fakt, že EU se od té doby ocitla v naprosto jiném postavení ke kyperskému konfliktu než před rokem 2004. Kypr se stal součástí EU, a proto mohl v jejím rámci rozhodovat o tom, jakou EU zvolí politiku zejména k severní části Kypru. Tuto příležitost také ve velké míře využíval v rámci Rady, kde mohl v některých záležitostech uplatnit své právo veta. Problém, kterému EU zejména čelí, spočívá ve faktu, že Kyperská republika si v přístupové smlouvě vyhrazuje jednomyslnost v rozhodování o *acquis communautaire* v severní části Kypru a EU tedy nemá šanci toto ustanovení obejít.¹⁴⁰

¹³⁸ Protokol č. 10. Úř. věst. L 236, 23. 9. 2003, s. 955.

¹³⁹ SKOUTARIS, Nikos. Legal Aspects of Membership. In KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe: The EU and the Transformation of Cyprus*. London: I. B. Tauris, 2011, s. 45.

¹⁴⁰ KAYMAK, Erol. *Why the EU Catalyst Proved...*, s. 12.

Změny, které se odehrály v postavení EU, jež se stala přímým aktérem konfliktu, přičemž jedna ze stran mohla ovlivnit její rozhodování, je tedy nutno brát v potaz, když sledujeme, jakou roli EU v konfliktu zaujímala.

5.2 Reakce EU na vývoj konfliktu po vstupu Kypru do EU

Reakce EU na výsledek referenda o Annanově plánu byla velmi nesouhlasná. Komisař pro rozšíření Günter Verheugen se cítil být podveden kyperskými Řeky, kteří po celou dobu vinili z průtahů kyperské Turky.¹⁴¹ Místo toho, aby došlo ke smíření obou komunit, kyperští Řekové, kteří už měli do EU otevřené dveře, začali uplatňovat své požadavky.

V důsledku referenda se přístup EU i celé mezinárodní komunity ke kyperským Turkům změnil. Už několik dní po jeho ukončení se ministři zahraničních věcí členských zemí EU shodli na ukončení izolace a zahájení ekonomické podpory severní části Kypru s výhledem na usnadnění dalších mírových vyjednávání.¹⁴² Tyto iniciativy se týkaly především obchodu a finanční podpory. Ještě před vstupem Kypru do EU vydala Rada 29. 4. 2004 nařízení o zelené linii. Podle tohoto nařízení zelená linie nepředstavuje vnější hranici pro EU a je zde umožněn volný pohyb osob a zboží.¹⁴³ Důvodem pro vydání tohoto nařízení bylo usnadnit obchod a pohyb osob, ale také dosáhnout zintenzivnění vztahů mezi oběma komunitami, které ulehčí řešení konfliktu.¹⁴⁴ Kyperští Turci mají možnost obchodovat přes tuto linii s ostatními zeměmi EU využitím přístavů a letišť v jižní části ostrova.¹⁴⁵ Kromě nezájmu kyperských Turků, kteří požadují přímý obchod se zeměmi EU, však plnému uplatnění tohoto nařízení brání i legislativa Kyperské republiky.¹⁴⁶

Další dvě nařízení, která měla prolomit dosavadní izolaci Severního Kypru byla předložena Radě v červenci 2004. Nařízení o přímém obchodu povolovalo obchod se zeměmi EU. Nařízení o finanční pomoci poskytovalo finanční podporu pro celkový rozvoj oblasti. Zejména mělo zlepšit sociální a ekonomickou situaci a také finančně podpořit mírová

¹⁴¹ ERALP, Doğa Ulaş, BERIKER, Nimet. Assessing the conflict resolution..., s. 3.

¹⁴² *Tisková zpráva Rady ministrů zahraničních věcí z 26. 4. 2006.* [online]. consilium.europa.eu [cit. 25. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/press/press-releases/foreign-affairs?target=2004&infotarget=&max=15&bid=78&lang=cs>>.

¹⁴³ *Nařízení Rady (ES) č. 866/2004 ze dne 29. dubna 2004 o režimu podle článku 2 protokolu č. 10 k aktu o přistoupení.* Úř. věst. L 161, 30. 4. 2004, s. 107 – 112.

¹⁴⁴ ANASTASIOU, Henry. Cyprus as the EU Anomaly..., s. 139.

¹⁴⁵ FAUSTMANN, Hubert. The Cyprus Issue after Accession. In KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe: The EU and the Transformation of Cyprus.* London: I. B. Tauris, 2011, s. 158.

¹⁴⁶ CHRISTOU, George. *The EU, Conflict Resolution, and the Case of Cyprus.* University of Warwick, Working paper. 2008. s. 14.

vyjednávání.¹⁴⁷ Tato finanční pomoc však byla Radou schválena až v roce 2006, kdy byla oddělena od nařízení o přímém obchodu, které kvůli vetu Kypru nebylo schváleno dodnes.

Od roku 2006 tedy začala EU vyvíjet iniciativy, které měly podpořit kyperské Turky a v jejich důsledku přispět k řešení konfliktu. Schválená finanční pomoc, kterou Komise pomáhá zavádět, zvedá životní úroveň a podporuje tamní obyvatelstvo, připravuje na hladké převzetí *acquis communautaire* a vytváří mezi obyvateli větší povědomí o EU.¹⁴⁸ Komise také začala podporovat projekty OSN, které se snaží dosáhnout vyřešení konfliktu, například Výbor pro pohřešované osoby nebo projekt, který vede k odminování oblasti kolem zelené linie. Vyslala také svého zástupce k misi OSN na Kypru, který má podporovat urovnání konfliktu.¹⁴⁹ Evropský parlament se také angažuje v pomoci. Roku 2005 byla vytvořena tzv. Kontaktní skupina na vysoké úrovni pro vztahy s turecko-kyperskou komunitou. Jejím hlavním cílem je navázat kontakty s politickými představiteli i zástupci občanské společnosti a sledovat zavádění finančních i obchodních opatření EU stejně jako další politický, ekonomický a sociální vývoj.¹⁵⁰

V rámci zkoumání vývoje konfliktu si však musíme více objasnit postoj nejdůležitějších stran, kterými jsou zejména obě kyperské komunity a Turecko skrze probíhající vyjednávání o svém členství v EU. V následujících kapitolách se proto budu věnovat právě těmto aktérům.

5.3 Kyperští Řekové po vstupu Kypru do EU

Vstupem Kypru do EU dosáhli kyperští Řekové svého cíle, se kterým se do EU hlásili. Došlo k zajištění jejich bezpečnosti, o kterou se tolik obávali. Další cíl – vyřešení konfliktu, nebyl naplněn. Jak víme, kyperští Řekové v průběhu přistoupení zjistili, že pro ně není nutné dosáhnout tohoto cíle hned. Raději si počkali, až budou v EU, aby zde mohli uplatnit svůj vliv a dospět k výhodnějšímu řešení, než které jim bylo nabízeno.

Vyřešení kyperského konfliktu podle jejich představ, což zahrnovalo zejména vznik unitárního státu, se ukázalo být i hlavním tématem jejich členství v EU. Využívali svého

¹⁴⁷ European Commission. *Aid programme for the Turkish Cypriot Community*. [online]. ec.europa.eu [cit. 20. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/tenders/aid-programme-tcc/index_en.htm>

¹⁴⁸ European Commission. *Sixth Annual Report 2011 on the implementation of Community assistance under Council regulation (EC) No 389/2006 of 27 February 2006 establishing an instrument of financial support for encouraging the economic development of the Turkish Cypriot community*. COM (2012) 243 final, 1. 6. 2012.

¹⁴⁹ Evropská komise. *EU pro všechny občany Kypru*. [online]. ec.europa.eu [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/fule/docs/articles/10-10-06_cyprus_cs.pdf>.

¹⁵⁰ European Parliament. *High-Level Contact Group for Relations with the Turkish Cypriot Community in the Northern Part of the Island*. [online]. europarl.europa.eu [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/cytr/cms/lang/en/CYTR_home/about/mandate>.

práva veta a snažili se přesvědčit a přinutit EU, aby přistoupila na jejich řešení.¹⁵¹ Toto řešení se v odborné literatuře souhrnně označuje jako „European Solution“ a prosazovali ho političtí představitelé i sami obyvatelé Kyperské republiky.¹⁵² Vyznačuje se tím, že místo navrhovaných řešení, které jim předkládá OSN, preferují, aby vyřešení konfliktu bylo dosaženo v rámci EU a v souladu s jejími normami. Je však nutno poznamenat, že žádné konkrétní řešení nebylo předloženo, jedná se spíše jen o představy kyperských Řeků, které od svého vstupu do EU po několik let propagovali.

V zásadě zahrnují tři myšlenky: Politické uspořádání sjednoceného Kypru by mělo v přesném poměru odrážet velikost komunity, tedy by mělo být 80:20 ve prospěch kyperských Řeků. Dále – všechnen majetek, který byl kyperským Řekům vzat nebo který na druhé straně ostrova zanechali, by měl být vrácen. A poslední – *acquis communautaire* by mělo být aplikováno bez výjimky.¹⁵³ Základem těchto myšlenek je představa EU jako aktéra, který bez výjimky dbá na dodržování principu vlády většiny, dodržování lidských práv a *acquis communautaire*. Zde však musíme poznamenat, že tento postoj je založen na chybných předpokladech a nepochopení základních principů, na kterých je EU založena.¹⁵⁴ Pro EU je zásadní dodržovat principy rovnosti, míru, spolupráce a na základě nich propagovat nejlepší řešení pro kyperskou otázku a ne slepě aplikovat *acquis communautaire*.¹⁵⁵ Řešení kyperských Řeků navíc podle mého názoru nerespektuje dosavadní vývoj a práva turecké komunity. I proto tento plán, který byl prosazován prezidentem Tassosem Papadopoulosem, neměl žádnou naději na úspěch.

Postup kyperských Řeků dosáhnout „svého“ řešení se projevoval též ve vztahu ke kyperským Turkům. Ponechání mezinárodní izolace a upuštění od dalších mírových rozhovorů se jim zdálo jako vhodný prostředek, jak docílit jejich postupného splynutí s Kyperskou republikou. Právě proto bránili, aby v EU došlo ke schválení navrženého nařízení o přímém obchodu.¹⁵⁶ Ekonomický rozvoj severní části ostrova a překročení její izolace by znamenalo větší nezávislost tohoto území a možnost vzniku konfederace, což kyperští Řekové odmítali připustit.

Jak vidíme, kyperští Řekové v rámci EU dokázali prosadit své postoje a uplatnit svůj vliv, což se týká zejména kyperského problému. Je však nutno zmínit, že ve svém počínání

¹⁵¹ FAUSTMANN, Hubert. *The Cyprus Issue after Accession...*, s. 155.

¹⁵² KER-LINDSAY, James. Reconceptualising the ‘European’ solution for Cyprus. In *Cyprus after Accession: Getting past ‘No’?* St Antony’s College University of Oxford. Workshop report. 2007. s. 37.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 40.

¹⁵⁵ CHRISTOU, George. *The EU, Conflict Resolution...*, s. 12.

¹⁵⁶ ANASTASIOU, Henry. *Cyprus as the EU Anomaly...*, s. 140.

nenacházeli podporu v žádném členském státě, mnohdy dokonce ani v Řecku.¹⁵⁷ Jak nám tedy z výše uvedeného vyplývá, po vstupu Kypru do EU neměli kyperští Řekové snahy začít další mírová vyjednávání a v důsledku toho byly až do roku 2008 veškeré mírové iniciativy pozastaveny. Snahy dosáhnout nových vyjednávání, které do této doby OSN vyvíjela, byly neúspěšné. Ke změně tak došlo až s novými volbami, kdy byl prezidentem Kyperské republiky zvolen umírněnější Dimitris Christofias, který podporoval snahy dosáhnout vyřešení konfliktu. Ke změně celkového přístupu kyperských Řeků však nedošlo.¹⁵⁸ A také proto byla i po roce 2008 další vyjednávání neúspěšná.

5.4 Kyperští Turci po vstupu Kypru do EU

Pro většinu kyperských Turků byl výsledek referenda jednoznačným zklamáním. Plán, který akceptovali, i vstup do EU, ve který taky nakonec doufali, byl ztracen. Kyperští Turci chápali jako nespravedlnost, že i když v referendu hlasovali pro sjednocení ostrova, nakonec nemohou do EU vstoupit.¹⁵⁹ Alespoň tedy očekávali, že EU splní své sliby o ekonomické podpoře a umožní zahájení přímého obchodu se Severním Kyprem. To se však kvůli Kyperské republice nestalo. EU sice vyvíjela iniciativy, aby podpořila Severní Kypr a tamní obyvatelstvo, ale většina z nich začala až po samotném schválení poskytnutí finanční pomoci, a tedy dost pozdě. Na urovnání konfliktu, stejně jako na mezinárodní postavení Severního Kypru, neměly vliv. Kyperští Turci nadále oficiálně zůstávají pro EU jen komunitou žijící na okupovaném území Kyperské republiky.¹⁶⁰

Kyperští Turci byli tedy zklamáni z toho, že EU nebyla schopná prosadit ukončení jejich izolace a nedošlo ani k zahájení nových mírových vyjednávání. Podpora Evropské unii postupně začala klesat zejména mezi širokou veřejností. Mezi roky 2005 až 2011 klesla mezi obyvateli z původních 71% na 48%.¹⁶¹ Došlo také k výraznému zhoršení vztahů mezi oběma komunitami, k čemuž přispěl právě postoj kyperských Řeků v EU a jejich neochota zahájit nová vyjednávání. Nejednalo se přitom jenom o nedostatek shody mezi politickými představiteli, zejména došlo k prohloubení bariér mezi samotnými obyvateli, kteří začali

¹⁵⁷ FAUSTMANN, Hubert. *The Cyprus Issue after Accession...*, s. 171.

¹⁵⁸ CHRISTOU, George. *The European Union, Borders and Conflict Transformation: The Case of Cyprus*. University of Warwick, Working paper. 2010. s. 23.

¹⁵⁹ KAYMAK, Erol. *Why the EU Catalyst Proved...*, s. 12.

¹⁶⁰ GÜREL, Ayla. Can the European Union help to 'reunite' Cyprus? In *Cyprus after Accession: Getting past 'No'?* St Antony's College University of Oxford. Workshop report. 2007. s. 29.

¹⁶¹ KYRIS, George. The European Union and the Cyprus problem: a story of limited impetus. *Eastern Journal of European Studies*, 2012, roč. 3, č. 1, s. 94.

nastalou situaci po vstupu do EU vnímat jako neoficiální potvrzení rozdělení ostrova.¹⁶² Kypersští Turci si uvědomovali snahy Kyperské republiky využít členství v EU ve svůj prospěch. Také viděli, že se snaží využít nařízení o zelené linii k tomu, aby dosáhli postupného splnutí obou komunit. Proto nebyli ochotni využívat možnost obchodu skrze jižní část ostrova, která se jim vydáním tohoto nařízení otevřela.¹⁶³

V roce 2008 tedy začaly obě komunity pod vedením OSN vést nová jednání. Za kyperské Turky vyjednával prezident Mehmet Ali Talat, kterého v roce 2010 vystřídal Dervis Eroglu. Kyperské Řeky až do dnešní doby zastupuje prezident Dimitris Christofias. Nicméně jak víme, nadále obě strany nedošly k žádné dohodě.

Izolace Severního Kypru tedy trvá. Přístup kyperských Turků se však nezměnil. I přes nespornou finanční pomoc, kterou EU poskytuje, mezi jeho obyvateli stále klesá podpora EU zejména kvůli nesplněným slibům, ke kterým se po konání referenda zavázala. Kypersští Turci, kypersští Řekové a EU se nicméně po celou dobu do kyperského konfliktu zapojují ještě z jiné perspektivy – prostřednictvím vstupu Turecka do EU. Tímto aspektem, který ovlivňuje vývoj kyperského problému, se budu zabývat v další kapitole.

5.5 Kyperský konflikt v kontextu vstupu Turecka do EU

Jak už víme, Turecko získalo status kandidátské země v roce 1999 a od té doby podporovalo mírové rozhovory obou komunit a později vyřešení konfliktu na základě Annanova plánu. K tomuto postoji vedla Turecko zejména snaha stát se členem EU poté, co se už v roce 1995 stalo členem celní unie. Kritéria přístupu Turecka k EU se však rozšířila právě i s ohledem na kyperský konflikt, do něhož bylo Turecko zapojeno. Kromě plnění kodaňských kritérií, obsahovala závazek Turecka k dobrým sousedním vztahům a mírovému řešení hraničních sporů, nutnost podpory nalezení řešení kyperského problému a také splnění tureckých závazků aplikovat celní unii, která byla součástí Ankarské smlouvy, na všechny členské státy EU. Tato poslední podmínka předpokládala uvolnění všech přístavů a letišť pro využívání Kyperskou republikou a také její oficiální uznání ze strany Turecka.¹⁶⁴ Kritérií požadovaných EU tedy bylo více, i když většina z nich nebyla jasně specifikována.

Právě stanovení podmínek pro zahájení přístupových vyjednávání a později i možnost blokování jednotlivých kapitol se ukázalo být dalším ústředním bodem, jak Kyperská

¹⁶² HADJIDIMITRIOU, Takis. The Cyprus crisis after referendum. In *Cyprus after Accession: Getting past 'No'?* St Antony's College University of Oxford. Workshop report. 2007. s. 31.

¹⁶³ ANASTASIOU, Henry. Cyprus as the EU Anomaly..., s. 140.

¹⁶⁴ BENEŠ, Vít. Evropská unie a Turecko..., s. 11.

republika chtěla využít své členství v EU a donutit Turecko k ústupkům. Původním plánem kyperských Řeků tak bylo například podmínit zahájení přístupových vyjednávání odchodem tureckých jednotek i osadníků ze severní části ostrova. Stanovování takovýchto podmínek však bylo pro zbytek EU nepřijatelné.¹⁶⁵ Znovu se však potvrdil fakt, že Kypr chce skrze EU především vytěžit co nejvíce ústupků z turecké strany a přistoupení Turecka do EU se pro to velmi hodilo. Nicméně podle mého názoru k připojení alespoň těchto čtyř zmíněných základních podmínek přispělo kromě požadavků Kypru právě i poučení z minulého rozšíření, když tehdy pro Kypr nebyly stanoveny žádné zvláštní podmínky s ohledem na probíhající konflikt, což se později ukázalo jako chyba.

Pokrok Turecka v plnění zadaných kritérií, ke kterému navíc přispěla podpora Annanova plánu, zajistil na summitu EU v prosinci 2004 rozhodnutí zahájit přístupové rozhovory v říjnu 2005.¹⁶⁶ Bylo však podmíněno splněním jednoho z kritérií, které požadovalo připojení protokolu k Ankarské smlouvě, čímž by došlo k rozšíření celní unie o deset nových členských států, a tedy i Kypr. V červenci 2005 Turecko tento protokol podepsalo, ale vydalo k němu jednostranné prohlášení, že nehodlá uznat Kyperskou republiku. Na to EU reagovala protideklarací, kde popřela právní účinek tohoto prohlášení a Turecko bylo zároveň vyzváno k uznání Kyperské republiky a plnění závazků celní unie, které spočívaly v povolení vstupu kyperských lodí a letadel na jeho území.¹⁶⁷

Přístupová vyjednávání, jež byla rozdělena do 35 kapitol, začala v říjnu 2005 s tím, že plnění celní unie ve vztahu ke Kyperské republice bude přezkoumáno.¹⁶⁸ Turecko však tento protokol neplnilo. EU se tedy na podzim 2006 snažila zprostředkovat dohodu mezi Kyperskou republikou a Tureckem, kdy Turecko mělo otevřít své přístavy a letiště pro Kypr výměnou za přímý obchod severní části Kypru. Tato dohoda však kvůli odmítavému postoji Kyperské republiky nebyla možná.¹⁶⁹ Tento stav tak vyvrcholil v prosinci roku 2006 rozhodnutím Rady neotevřít Turecku vyjednávání osmi kapitol, které se týkaly obchodu a cel a neuzavřít vyjednávání o dalších kapitolách.¹⁷⁰

¹⁶⁵ FAUSTMANN, Hubert. *The Cyprus Issue after accession...*, s. 161.

¹⁶⁶ THIM, Michal. *Evropská unie a Turecko...*, s. 6.

¹⁶⁷ ŠTĚRBA, Václav. *Evropská unie a Turecko (Přístupové rozhovory)*. Parlamentní institut. 2006. [online]. [cit. 20. 3. 2012]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-3-055.pdf>>.

¹⁶⁸ European Commission. *Negotiating Framework*. [online]. ec.europa.eu, 3. 10. 2005 [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf>

¹⁶⁹ ANASTASIOU, Harry. *The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict, and the Quest for Peace in Cyprus*. 2. vydání. Syracuse, NY, USA: Syracuse University Press, 2011. s. 226.

¹⁷⁰ *Rozhodnutí Rady ze dne 18. února 2008 o zásadách, prioritách a podmínkách přístupového partnerství s Tureckou republikou a o zrušení rozhodnutí 2006/35/ES*. Úř. věst. L 51, 26. 2. 2008, s. 4.

Ke změně tureckého přístupu nedošlo dodnes. Kapitoly týkající se cel a obchodu dosud nebyly otevřeny, vyjednávání dalších 12 kapitol nadále pokračuje, ale uzavřít se mohla zatím jenom jedna z nich - Věda a výzkum, k čemuž došlo ještě v červnu roku 2006.¹⁷¹ Avšak už i tato kapitola se setkala s problémy, když Kypr hrozil vetovat její otevření.

Tento vývoj přístupových vyjednávání Turecka tak podle mě znamená pro řešení kyperské otázky bezvýchodnou situaci. Turecko za svůj kladný postoj k řešení kyperské otázky očekává pro Severní Kypr dostatečnou podporu ze strany EU, avšak místo toho dochází v Radě k blokování nařízení, které by znamenalo konec izolace Severního Kypru. Turecko není ochotno otevřít své přístavy a letiště pro Kypr, dokud EU nebude ochotna tento stav změnit.¹⁷² Turecko však také nebude plnit svoje sliby, dokud nebude přesvědčeno, že jeho snahy o vstup do EU jsou reálné. To však není možné zaručit. Kromě blokování přístupových vyjednávání ze strany Kypru jsou také jeho snahy ohroženy ze strany dalších členských států, které nesouhlasí s členstvím Turecka v EU. Od roku 2007 je dalších pět kapitol blokováno Francií a na kapitolu o volném pohybu pracovních sil uvalilo veto Německo.¹⁷³ S přihlédnutím k nesouhlasu, který přístupový proces Turecka v některých zemích EU vyvolává, bychom dokonce mohli usuzovat, že členské státy brání vyřešení kyperské otázky kvůli nesouhlasu s tureckým členstvím v EU. Tento postoj by však podle mě žádný z členských států veřejně nikdy nepřiznal.

Jako tlak na EU a odpověď na blokaci přístupových vyjednávání využívá Turecko také své členství v Severoatlantické alianci. Kvůli vetu Turecka se Kypr, který není členem NATO ani jeho programu Partnerství pro mír, nesmí účastnit společných zasedání EU a NATO. Proto se společná zasedání ministrů zahraničí téměř nekonají.¹⁷⁴ Na druhou stranu Kypr vetuje zapojení Turecka do své bezpečnostní a obranné politiky. Pro EU je nemyslitelné, aby se jeden z jejích členů nemohl zúčastnit společných vyjednávání.¹⁷⁵ Z těchto důvodů také spolupráce mezi EU a NATO vážne.¹⁷⁶

¹⁷¹ Evropská komise. *Enlargement - Turkey*. [online]. ec.europa.eu [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/turkey/index_en.htm>.

¹⁷² THIM, Michal. *Evropská unie a Turecko*. Asociace pro mezinárodní otázky. Policy Paper. 2007. s. 10.

¹⁷³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Turecko*. [online]. mzv.cz [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/politika/zahranicne_politicka_orientace.html>.

¹⁷⁴ WEISS, Tomáš. NATO a Evropská unie: dva kohouti na jednom smetišti? *Mezinárodní politika*, 2009, roč. 33, č. 3, s. 9.

¹⁷⁵ CEBECI, Münevver. NATO-EU Cooperation and Turkey. *Turkish Policy Quarterly*, roč. 10, č. 3. s. 100.

¹⁷⁶ Více ke vztahům Turecka i Kypru dopadům na spolupráci EU a NATO viz MAZZUCELLI, Colette, DURSUN-OZKANCA, Oya. *Veto Players Inside and Out: The Future of EU-NATO Security Relations as Explained in a Comparative Foreign Policy Analysis of French and Turkish Grand Strategies*. Halifax. Paper prepared for delivery at the 5th Annual Research Conference of the EU Centre of Excellence (EUCE). 2011. s. 22 - 36.

Ke sporům mezi Kyprům a Tureckem se v roce 2009 ještě přidal spor o těžbu kyperských nerostných bohatství, který nedovolil zahájit přístupovou kapitolu o energetice.¹⁷⁷ V důsledku rozporů s Kyperskou republikou a stále neúspěšných mírových vyjednávání tak Turecko nejenom neplní protokol, ale zároveň hrozí připojením Severního Kypru k Turecku. V poslední době tímto Turecko vyhrožovalo zejména v souvislosti s kyperským předsednictvím v Radě, které začalo v červenci 2012. To se nakonec neuskutečnilo. Turecko přerušilo své styky s kyperským předsednictvím v Radě, spolupráce s ostatními institucemi EU však pokračuje.¹⁷⁸

Kyperský konflikt se tedy stal důležitou otázkou v přístupových jednáních Turecka. Pro Kyperskou republiku je to další příležitost, jak může využít své členství v EU a svým právem veta donutit Turecko k větším ústupkům. Turecko však není ochotné k žádným ústupkům přistoupit. EU však není schopná skrze turecký přístupový proces řešení kyperské otázky ovlivnit.

5.6 Evropská unie a její vliv na řešení konfliktu

Jak jsme se mohli přesvědčit, EU i po přistoupení Kypru nadále zůstává důležitým aktérem konfliktu. Na základě všech aspektů, které se kyperského konfliktu po vstupu Kypru do EU týkají, mě však především zajímá, jestli EU vyvíjí dostatečnou aktivitu v jeho řešení.

EU učinila několik pozitivních kroků, kterými se snaží přispět k řešení kyperského konfliktu. Zejména pomáhá kyperským Turkům, pro které finanční pomoc znamená zlepšení ekonomické i sociální situace. Také podporuje zahájení přímého obchodu se severní částí Kypru, ovšem tato iniciativa v Radě naráží na veto Kyperské republiky. EU také po celou dobu podporuje mírová vyjednávání ze strany OSN. Co se týká přístupového procesu Turecka, zde se EU snaží donutit Turecko k plnění celní unie vůči Kypru. Větší aktivitu vyvinula v roce 2006, kdy se snažila zprostředkovat dohodu mezi Kyprům a Tureckem.

Přes tyto snahy se EU dopustila několika chyb. EU není schopna donutit Kypr a Turecko, aby došlo ke zmírnění jejich sporů, a obě strany se mohly domluvit bez vzájemné

¹⁷⁷ *Kypr dále blokuje turecká přístupová jednání s EU*. [online]. euractiv.cz, 22. 7. 2009 [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/clanek/kypr-dale-blokuje-turecka-pristupova-jednani-seu-006306>>.

¹⁷⁸ *Kyperské předsednictví*. [online]. euractiv.cz, [cit. 15. 8. 2012]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/kyperske-predsednictvi-000087>>. *Kypr dále blokuje turecká přístupová jednání s EU*. [online]. euractiv.cz, 15. 8. 2009 [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/clanek/kypr-dale-blokuje-turecka-pristupova-jednani-seu-006306>>.

nevraživosti a rozepří. Musíme se také pozastavit nad tím, že členské státy EU nevyvinuly hlavně v prvních letech členství tlak na Kypr, aby další mírová vyjednávání byla zahájena. Vyřešení konfliktu není vůbec jednoduchou záležitostí a EU samozřejmě nemá ani pověření tento konflikt přímo řešit. Kromě slovních vyjádření jsme se však nesetkali s žádnou zásadní akcí, která by projevovala ostrý nesouhlas s postojem Kypru, který po roce 2004 přerušil vyjednávání. Je však těžké určit, jak by taková akce měla vypadat, protože EU v podstatě nemá žádný nástroj, jak si s touto situací poradit. Podle mého názoru scházel zejména vážnější politický tlak, který by donutil znovu začít mírová vyjednávání hned po neúspěšném referendu namísto dalšího čekání, které pouze přispělo k odmítavému přístupu jak kyperských Řeků, tak i Turků. Další iniciativy Komise i Evropského parlamentu v severní části Kypru, které jsou vedeny s cílem dojít k vyřešení konfliktu, nemají takový dosah.

Rokem 2008 byla nakonec mírová vyjednávání zahájena. Nebyla to EU, která donutila zasednout obě strany k vyjednávacímu stolu, ale přispěla k tomu zejména změna postoje kyperských Řeků. Nicméně ani poté, co znovu začala mírová vyjednávání, nemá EU nástroj, jak by mohla přispět k vyřešení konfliktu.

Na základě výše zmíněných argumentů tedy docházím k závěru, že EU nevyvinula dostatečné úsilí, aby přispěla k řešení kyperského konfliktu.

Vyřešení kyperského konfliktu by však přesto mělo být v zájmu EU nejenom kvůli vyřešení dlouhotrvajícího sporu, který probíhá na jejím území. Pokud má EU zájem o turecké členství, musí se pokusit pomoci v řešení sporů mezi Tureckem a Kyperskou republikou. Řešení konfliktu je také pro EU nezbytné proto, aby se mohla stát významnějším hráčem v mezinárodní politice a bezpečnosti. K tomu je zapotřebí ukončit blokování spolupráce mezi EU a NATO.

Stav, kdy v části EU probíhá konflikt, můžeme vidět jako rozpor se základními normami EU a obecným přístupem EU ke konfliktům, kde je vnímána jako "force for good". Odporuje to také teorii normativní síly EU, v rámci níž by samotné hodnoty a normy EU měly přispívat k řešení konfliktů. Do té doby, než dojde k vyřešení tohoto konfliktu, hlavní cíle evropské integrace „udržení míru“ a „sjednocené Evropy“¹⁷⁹ zůstanou nenaplněny.

¹⁷⁹ Schumanova deklarace z 9. května 1950

6 Závěr

Tato práce se zabývala tím, jakou roli zaujímal Evropská unie v řešení kyperského konfliktu. Jejím cílem bylo zjistit, jestli a jakým způsobem přispěla k řešení kyperského konfliktu před i po vstupu Kypru do EU, a jak aktivní roli zastávala.

První kapitola představuje teoretický základ práce. Zajímá mě rozdělení konfliktů, teorie jejich řešení a především řešení konfliktů Evropskou unií. Po obecné teorii, jak se EU podílí na řešení konfliktů, se zaměřuji zejména na její roli v konfliktech hraničních, kam ten kyperský můžeme zařadit. Docházím zde k závěru, že EU zvláště v těchto konfliktech může uplatnit svůj vliv a možností stát se plným nebo přidruženým členem EU motivovat strany konfliktu k dohodě.

Další kapitola se zabývá samotným kyperským konfliktem. Představuji zde všechny důležité aspekty, které je třeba brát v úvahu při jeho řešení. Zejména jeho vývoj, charakteristiku, zapojení mezinárodních aktérů, postup mírových vyjednávání a také možné řešení kyperského konfliktu. V této části práce uplatňuji teoretické vymezení z první kapitoly.

Třetí kapitola se věnuje EU a kyperskému konfliktu. Protože EU se zapojila do řešení kyperského konfliktu právě v souvislosti s přistoupením Kypru do EU, zásadní roli zde hraje přístupový proces Kypru. Vysvětluji především, jak bylo možné, že snahy EU dosáhnout vyřešení konfliktu se ukázaly být neúspěšné a jaké okolnosti za tím stály. Na základě těchto zjištění docházím k závěru, že EU i přes to, že podporovala vstup sjednoceného Kypru do EU, k řešení kyperského konfliktu nepřispěla. Docházím tak k popření první hypotézy práce, která zní „Evropská unie přispěla k řešení kyperského konfliktu tím, že podporovala vstup sjednoceného Kypru do Evropské unie“.

Poslední kapitola se zabývá EU a kyperským konfliktem po vstupu Kypru do EU, kdy se kyperský konflikt stal její součástí. Poté, co jsou vysvětleny důsledky tohoto vývoje a reakce EU, se zabývám jednotlivými aktéry, kteří tento konflikt v EU ovlivňují - postojem kyperských Řeků i Turků a přístupovým procesem Turecka. Především na základě postoje EU k těmto aktérům docházím k závěru, že EU neprojevuje dostatečnou aktivitu v otázce řešení kyperského konfliktu. Druhá hypotéza této práce, která zní: „Po vstupu Kypru do Evropské unie neprojevuje Evropská unie dostatečnou aktivitu v otázce řešení kyperského konfliktu“, je tedy potvrzena.

Z ověření hypotéz nám vychází, že EU k řešení kyperského konfliktu nepřispěla. Podle mého názoru z toho vyplývá, že i když proklamace k řešení konfliktu jsou velmi časté, EU

nemá téměř žádné nástroje, jak by mohla přispět k vyřešení tohoto konfliktu. To se ukázalo jak v průběhu přístupového procesu Kypru, tak i po jeho vstupu do EU.

Po zahájení přístupových jednání a úspěšném plnění přístupových kritérií už nebylo cesty zpět, aby EU zabránila přesunutí konfliktu na své území. Snaha motivovat členstvím v EU obě strany k mírové dohodě tak nebyla úspěšná a katalytický efekt byl v případě Kypru spíše teorií než úspěšnou praxí. Po přistoupení se zase ukázalo, že EU nemá tolik vlivu donutit členský stát k mírovým jednáním, která by alespoň pomohla zrychlit vyřešení konfliktu.

V obou fázích se EU nacházela ve vztahu ke Kypru v odlišném postavení. Nejdříve jako subjekt, o jehož členství Kypr usiluje a poté se prostřednictvím Kypru stala stranou konfliktu. V obou etapách však můžeme pozorovat jednu společnou charakteristiku. Ukazuje se, že stačí jeden neústupný členský stát, který uplatňuje své veto a EU je v některých případech bezmocná. Kypr mohl vstoupit do EU bez jakýchkoli podmínek kvůli vetu Řecka, kyperské veto zase brání přistoupení Turecka do EU a omezuje obchodování severní části ostrova.

I když zajisté nemůžeme upřít EU některé snahy, aby došlo k vyřešení kyperského konfliktu, musíme připustit, že do této doby se zatím mýjely účinkem a nejsou dostatečně průrazné. Avšak stále platí, že hlavním mezinárodním aktérem v rámci řešení kyperského konfliktu zůstávají mírová vyjednávání OSN, které EU podporuje. Nejdůležitější je však připustit, že zásadní roli hrají především hlavní strany konfliktu – kyperští Řekové, kyperští Turci a Turecko a jejich ochota ke kompromisům.

7 Prameny a literatura

7.1 Prameny

Constitution of the Republic of Cyprus 1960. In HAKKI, Murat Metin. *The Cyprus issue: a documentary history, 1878-2007*. London: I.B. Tauris, 2007. s. 41.

Economist. *Cyprus, Turkey and the European Union: A Mediterranean maelstrom*. [online]. economist.com, 10. 12. 2009 [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.economist.com/node/15065921?story_id=15065921&source=login_payBarrie>.

European Commission. *2000 Regular Report from the Commission on Cyprus' Progress towards accession*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 16. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/70EFBBADF7DB00A1C2256D6E002B7381?OpenDocument>>.

European Commission. *Aid programme for the Turkish Cypriot Community*. [online]. ec.europa.eu [cit. 20. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/tenders/aid-programme-tcc/index_en.htm>

European Commission. *Opinion (Avis) on Cyprus' application for membership of the EU (1993) - Extracts*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 16. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/70EFBBADF7DB00A1C2256D6E002B7381?OpenDocument>>.

European Commission. *Negotiating Framework*. [online]. ec.europa.eu, 3. 10. 2005 [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf>

European Commission. *Sixth Annual Report 2011 on the implementation of Community assistance under Council regulation (EC) No 389/2006 of 27 February 2006 establishing an instrument of financial support for encouraging the economic development of the Turkish Cypriot community*. COM (2012) 243 final, 1. 6. 2012.

European Council. *Conclusions of the Presidency on Cyprus (Corfu, 24-25.6.1994)*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/2BCFA3F22608A77AC2256D6E002B678A?OpenDocument>>.

European Council. *Conclusions of the Presidency on Cyprus (Luxembourg, 12-13.12. 1997)*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/2BCFA3F22608A77AC2256D6E002B678A?OpenDocument>>.

European Council. *Conclusions of the Presidency on Cyprus (Helsinki, 10-11.12.1999)*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/2BCFA3F22608A77AC2256D6E002B678A?OpenDocument>>.

European Parliament. *High-Level Contact Group for Relations with the Turkish Cypriot Community in the Northern Part of the Island*. [online]. euoparl.europa.eu [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.euoparl.europa.eu/cytr/cms/lang/en/CYTR_home/about/mandate>.

European Parliament. *Resolution 15. 3. 1990*. [online]. <http://www.moi.gov.cy> [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/D1941B95EED9D560C2256D6E002B7FDD?OpenDocument>>.

Evropská bezpečnostní strategie. [online]. consilium.europa.eu [cit. 25. 6. 2012]. Dostupné na <<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIICS.pdf>>.

Evropská komise. *Enlargement archives*. [online]. ec.europa.eu [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/archives/enlargement_process/past_enlargements/eu10/cyprus_en.htm>.

Evropská komise. *Enlargement - Turkey*. [online]. ec.europa.eu [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/turkey/index_en.htm>.

Evropská komise. *EU pro všechny občany Kypru*. [online]. ec.europa.eu [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/fule/docs/articles/10-10-06_cyprus_cs.pdf>.

Evropská komise. *Evropská politika sousedství*. [online]. ec.europa.eu [cit. 1. 7. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/information/enp_brochure_cs.pdf>.

Evropská komise. *Globální hráč: Vnější vztahy Evropské unie*. [online]. ec.europa.eu [cit. 25. 6. 2012]. Dostupné na <<http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/47/cs.pdf>>.

Evropská komise. *Podmínky pro rozšíření*. [online]. ec.europa.eu [cit. 1. 7. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement/index_cs.htm>.

Evropská komise. *Zahraniční politika EU*. [online]. ec.europa.eu [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/policies/external_relations_foreign_affairs_cs.htm>

Komise. *Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*. KOM (2007) 643 v konečném znění.

Kyperské předsednictví. [online]. euractiv.cz [cit. 15. 8. 2012]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/kyperske-predsednictvi-000087>>.

Kypr dále blokuje turecká přístupová jednání s EU. [online]. euractiv.cz, 22. 7. 2009 [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/clanek/kypr-dale-blokuje-turecka-pristupova-jednani-seu-006306>>.

Kypr: Zahraničně-politická orientace. [online]. businessinfo.cz [cit. 8. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kypr-zahranicne-politicka-orientace-18534.html>>.

Kypr: Základní informace o teritoriu. [online]. businessinfo.cz [cit. 8. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kypr-zakladni-informace-o-teritoriu-10912.html#sec0>>.

Oficiální stránky EU. *Proces přistoupení nového členského státu.* [online]. europa.eu [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné na <http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/ongoing_enlargement/114536_cs.htm>.

Narižení Rady (ES) č. 866/2004 ze dne 29. dubna 2004 o režimu podle článku 2 protokolu č. 10 k aktu o přistoupení. Úř. věst. L 161, 30. 4. 2004, s. 107 – 112.

Protokol č. 10. Úř. věst. L 236, 23. 9. 2003, s. 955.

Republic of Cyprus. *Press and information office.* [online]. moi.gov.cy [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/director_en/director_en?OpenDocument>.

Rozhodnutí Rady ze dne 18. února 2008 o zásadách, prioritách a podmínkách přístupového partnerství s Tureckou republikou a o zrušení rozhodnutí 2006/35/ES. Úř. věst. L 51, 26. 2. 2008, s. 4 - 18.

Schumanova deklarace z 9. května 1950

Smlouva o Evropské unii

Tisková zpráva Rady ministrů zahraničních věcí z 26. 4. 2006. [online]. consilium.europa.eu [cit. 25. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/press/press-releases/foreign-affairs?target=2004&infotarget=&max=15&bid=78&lang=cs>>.

UNFICYP. *About UNFICYP.* [online]. unficyp.org [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.unficyp.org/nqcontent.cfm?a_id=778&tt=graphic&lang=11>.

7.2 Literatura

ANASTASIOU, Henry. Cyprus as the EU Anomaly. *Global Society*, 2009, roč. 23, č. 2, s. 129 – 151.

ANASTASIOU, Harry. *The Broken Olive Branch: Nationalism, Ethnic Conflict, and the Quest for Peace in Cyprus*. 2. vydání. Syracuse, NY, USA: Syracuse University Press, 2011. 332 s.

BELL, Andrew. *Etnické čistky*. Praha: Práh, 2003. 327 s.

BENEŠ, Vít. Evropská unie a Turecko: krize důvěry? *Mezinárodní politika*, 2006, roč. 30, č. 11, s. 10-12.

CEBECI, Münevver. NATO-EU Cooperation and Turkey. *Turkish Policy Quarterly*, roč. 10, č. 3. s. 93 – 103.

COLLINS, Ray, GREEN, Pauline. *Embracing Cyprus: The Path to Unity in the New Europe*. London: I.B. Tauris, 2003. 168 s.

DEMETRIOU, Olga. Catalysis, catachresis: the EU's impact on the Cyprus conflict. In DIEZ, Thomas, ALBERT, Mathias, STETTER, Stephan. *The European Union and border conflicts: the power of integration and association*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, s. 64 – 93.

DIEZ, Thomas, ALBERT, Mathias, STETTER, Stephan. *The European Union and border conflicts: the power of integration and association*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008. 265 s.

DIEZ, Thomas, PACE, Michelle. *Normative Power Europe and Conflict Transformation*. Montreal. Paper for Presentation at the 2007 EUSA Conference. 2007. 7 s.

DIEZ, Thomas. *European union and the Cyprus conflict*. Manchester: Manchester University Press, 2002. s. 155.

ERALP, Doğa Ulaş, BERIKER, Nimet. Assessing the conflict resolution potential of the EU: the Cyprus conflict and accession negotiations, *Security dialogue*, 2005, roč. 36, č. 2, s. 175-192.

FAUSTMANN, Hubert. KAYMAK, Erol. Efforts to solve the Cyprus problem. *European Journal of Political Research*, 2011, roč. 7-8, č. 49. s. 923–938.

FAUSTMANN, Hubert. The Cyprus Issue after Accession. In KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe: The EU and the Transformation of Cyprus*. London: I. B. Tauris, 2011, s. 154 - 180.

FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Rozšiřování ES/EU*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. 248 s.

GÜREL, Ayla. Can the European Union help to 'reunite' Cyprus? In *Cyprus after Accession: Getting past 'No'?* St Antony's College University of Oxford. Workshop report. 2007. s. 13 – 29.

HADJIDIMITRIOU, Takis. The Cyprus crisis after referendum. In *Cyprus after Accession: Getting past 'No'?* St Antony's College University of Oxford. Workshop report. 2007. s. 30 – 36.

HRADEČNÝ, Pavel a kol. *Dějiny Řecka*. Praha: NLN, 2007. 768 s.

HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci, nepřátelé nebo spojenci?* Praha: NLN, 2000. 226 s.

CHRISTOU, George. *The EU, Conflict Resolution, and the Case of Cyprus*. University of Warwick, Working paper. 2008. 27 s.

CHRISTOU, George. *The European Union, Borders and Conflict Transformation: The Case of Cyprus*. University of Warwick, Working paper. 2010. 36 s.

KAMOV, Georgi. *The EU's role in conflict resolution: the case of the Eastern enlargement and neighbourhood policy areas*. Institut Européen des Hautes Etudes Internationales. Working paper. 2006. 89 s.

KARATAS, Engin. The Politics of Accession. In KER-LINDSAY, James, FAUSTMANN, Hubert, MULLEN, Fiona. *An Island in Europe: The EU and the Transformation of Cyprus*. London: I. B. Tauris, 2011, s. 14 – 41.

KAYMAK, Erol. *Why the EU Catalyst Proved Insufficient to Solve the Cyprus Problem: The Politicization of European Values*. Eastern Mediterranean University. Working paper. 2008. 18 s.

KER-LINDSAY, James. Reconceptualising the 'European' solution for Cyprus. In *Cyprus after Accession: Getting past 'No'?* St Antony's College University of Oxford. Workshop report. 2007. s. 37 – 42.

KER-LINDSAY, James. *The European Union as a for conflict resolution: lessons from Cyprus on the limits of conditionality*. Kingston University. Working paper. 2007. 23 s.

KYRIS, George. The European Union and the Cyprus problem: a story of limited impetus. *Eastern Journal of European Studies*, 2012, roč. 3, č. 1, s. 87 – 99.

MANNERS, Ian. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 2, s. 235–58.

MÜFTÜLER-BAC, Meltem. The Cyprus debacle: what the future holds. *Futures*, 1999, č. 31, s. 559–575.

PACE, Michelle. The EU as a 'force for good' in border conflict cases? In DIEZ, Thomas, ALBERT, Mathias, STETTER, Stephan. *The European Union and border conflicts: the power of integration and association*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008, s. 203 – 219.

RAMMING, Saskia. Conditional Carrots, Good Faith, and Miscalculations. *International Negotiation*, 2008, č. 13. s. 365–386.

SIEGEL, Erik. Kyperský problém a rozšiřování Evropské unie. *Mezinárodní politika*, 2002, roč. 26, č. 2, s. 11-12.

SÖZEN, Ahmet. Jednání o kyperské otázce. Jednání od roku 1963 do současnosti. In TUNKROVÁ, Lucie, ŠARADÍN, Pavel. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, s. 129 – 153.

ŠLACHTA, Mojmir a kol. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Kartografie, 2007. 187 s.

ŠPIČANOVÁ, Lenka. *Komparativní analýza konfliktů v Acehu a na Východním Timoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. 223 s.

ŠTĚPÁNEK, Petr. Severní Kypr: zpátky na start? *Mezinárodní politika*, 2012, roč. 36, č. 4, s. 24 – 26.

ŠTĚRBA, Václav. *Evropská unie a Turecko (Přístupové rozhovory)*. Parlamentní institut. 2006. [online]. [cit. 20. 3. 2012]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-3-055.pdf>>.

TANNAM, Etain. The European Union and Conflict Resolution: Northern Ireland, Cyprus and Bilateral Cooperation. *Government and Opposition*, 2012, roč. 47, č. 1, s. 49 – 73.

THEOPHANOUS, Andreas. *The Cyprus question and the EU : the challenge and the promise*. Nicosia: Intercollege Press, 2004. 218 s.

THEOPHANOUS, Andreas. The Cyprus Question, the EU and the Stakes Involved. In ROSSETTO, Marietta a kol. *Greek Research in Australia: Proceedings of the Eighth Biennial International Conference of Greek Studies, Flinders University June 2009*. Adelaide: Flinders University Department of Languages - Modern Greek, 2009, s. 151-165.

THIM, Michal. *Evropská unie a Turecko*. Asociace pro mezinárodní otázky. Policy Paper. 2007. 23 s.

THIM, Michal. Řecko-turecké vztahy v časech hospodářské krize. *Mezinárodní politika*, 2011, roč. 35, č. 10, s. 23 – 25.

TOCCI, Nathalie. *The EU and conflict resolution: promoting peace in the backyard*. New York: Routledge, 2007. 202 s.

TOCCI, Nathalie. *The EU in Conflict Resolution*. [online]. London and New York: Routledge, 2011 [cit. 3. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.ethnopolitics.org/isa/Tocci.pdf>>.

WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 250 s.

WEISS, Tomáš. NATO a Evropská unie: dva kohouti na jednom smetišti? *Mezinárodní politika*, 2009, roč. 33, č. 3, s. 8-9.

ZBÍRAL, Robert. Institucionální struktura Evropské unie. In KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 278-342.

8 Příloha: Mapa Kypru

Zdroj: Česká televize. *Mapa Kypru*. [online]. ceskatelevize.cz [20. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/72257-britanie-se-chce-vzdat-casti-kypru/?mobileRedirect=off>

Abstrakt

Kyperský konflikt je dlouhotrvajícím konfliktem odehrávajícím se na ostrově Kypr ve Středozezemním moři. Na tomto území už několik století žijí kyperští Řekové a menšinoví kyperští Turci, kteří jsou stále svázáni se svými domovskými národy – Řeckem a Tureckem. Obě etnické skupiny se v průběhu let dostávaly do mocenských sporů, které vyvrcholily roku 1974 invazí Turecka a rozdělením ostrova na dvě části – řeckou a tureckou. Severní turecká část však není mezinárodně uznaná. Mírová vyjednávání pod taktovkou OSN nepřinesla do této doby žádné řešení, jak by si obě etnika mohla na ostrově rozdělit svoji moc a vypořádat se s dalšími problémy, které konflikt přinesl. I Evropská unie, která s Kyperskou republikou zahájila přístupová vyjednávání, měla velký zájem, aby Kypr vstoupil do EU jako sjednocená země. I přes snahu EU se toho nepodařilo dosáhnout.

V této práci se především zaměřuji na otázku, zda EU před i po vstupu Kypru do EU přispěla k řešení kyperského konfliktu a také jakým způsobem. Práce je rozčleněna do čtyř celků. Nejdříve se zabývám teoretickým rámcem, kdy vymezuji konflikty a jejich řešení, také i ve spojitosti s EU. V další kapitole charakterizuji všechny aspekty konfliktu samotného. V dalších dvou kapitolách se věnuji přímo EU a kyperskému konfliktu. V případě situace před vstupem Kypru do EU, docházím k závěru, že se EU nepodařilo k řešení kyperského konfliktu. Po přistoupení Kypru EU nevyvinula dostatečné úsilí v řešení kyperského konfliktu. Po roce 2004 navíc Kypr začal blokovat přístupová vyjednávání s Tureckem.

Nakonec je nutno připustit, že i když EU hraje v řešení kyperského konfliktu důležitou roli, nejvýznamnější otázkou vývoje konfliktu stále představuje postoj obou kyperských komunit a Turecka. Na těchto aktérech bude záležet, jak se konflikt do budoucna vyvine.

Klíčová slova

Kypr - Evropská unie – konflikt - kyperský konflikt - řešení konfliktů - hraniční konflikty - kyperští Řekové - kyperští Turci - Turecko - přístupová vyjednávání - katalytický efekt

Abstract

The Cyprus conflict is a prolonged conflict taking place on the island Cyprus in the Mediterranean sea. On this territory for several centuries lived Greek Cypriots and the minority Turkish Cypriots who are still tied to their home nations - Greece and Turkey. The disputes between both ethnic groups culminated in 1974 by invasion of Turkey and the island was divided into two parts – the Greek and Turkish. Northern Turkish part is not internationally recognized. Peace settlements under the UN sponsored yielded no viable solution until now. However there is a necessity to find settlement which will divide power between both communities on the island and will find solution to many problems. Also the European Union which started accession negotiations with the Republic of Cyprus was of great interest to Cyprus joined the EU as a unified country.

In this thesis I focus on the question, whether the EU before and after the entry of Cyprus into the EU has contributed to the solution of the Cyprus conflict. The thesis is divided into four chapters.

First of all I deal with the theoretical framework. I give a definition to conflicts and their solution, also in connection with the EU. In the next chapter I describe all aspects of the Cyprus conflict. The next two chapters are devoted to the Cyprus conflict in relation to the EU. In case of the situation before accession of Cyprus I conclude, that the EU did not contribute to the settlement of the Cyprus conflict. Despite the fact that the EU hoped in its influence, which forces the actors to the peace agreement, it did not happen. In case of the situation after the accession of Cyprus I conclude that the EU has not made sufficient efforts to resolve the Cyprus conflict. Moreover, after 2004 Cyprus began to block accession negotiations with Turkey

Finally, it must be recognized that although the EU plays in resolving the Cyprus conflict an important role, the most important question is still the attitude of the two Cypriot communities and Turkey. It will mainly depend on them how the conflict will develop in the future.

Key words

Cyprus - European Union - conflict - Cyprus conflict - conflict resolution - border conflicts - Greek Cypriots - Turkish Cypriots - Turkey- accession negotiations - catalytic effect